

Tapaturmavakuutuslain nojalla korvattavan ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohje

Sisällys

Ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohje	3
1 Johdanto.....	3
2 Kuntoutus.....	4
3 Kuntoutuksen edellytykset	6
4 Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa huomioitavat tekijät.....	8
4.1. Kuntoutustarpeen kriteerit	8
4.1.1 Vahingoittuneen ikä	10
4.1.2 Ammatti ja aikaisempi koulutus	11
4.1.3 Asumisolosuhteet	12
4.1.4 Korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset	12
4.1.5 Työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä	13
4.2 Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointipolku.....	13
4.3 Koululaisten ja opiskelijoiden ammatillinen kuntoutus.....	18
5 Kuntoutusasian vireille saattaminen	21
6 Kuntoutuksen käytettävissä olevat keinot.....	24
6.1 Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset.....	28
6.2 Työ- ja koulutuskokeilut	30
6.3 Työhönvalmennus	31
6.4 Koulutus työhön tai ammattiin	32
6.4.1 Tarvittava ja riittävä koulutus ja välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus	32
6.4.2 Opiskelukustannusten korvaaminen	33
6.5 Matkakulut	33
6.6 Yritystuki.....	33
6.7 Työhön liittyvät apuvälineet ja laitteet	35
6.8 Auto ja sen lisävarusteet	36
6.9 Vaikeasti vammaiselle korvattavat matkakulut	37
6.10 Muut rinnasteiset kuntoutuskulut	37
7 Tarvittava ja riittävä koulutus	38
7.1 Tutkintorakenne.....	38
7.2 Ammatillinen koulutus	40

	2
7.2.1 Ammatillinen koulutus ja sen suorittamistavat	40
7.2.2 Aikuisten ammatillinen koulutus.....	41
7.2.3 Oppisopimuskoulutus.....	42
7.2.4 Ammatillinen erityisopetus	43
7.3 Ammattikorkeakouluopinnot.....	43
7.4 Työvoimakoulutus.....	44
8 Opiskelukustannusten korvaukset.....	46
8.1 Opiskelukustannusten korvaaminen.....	47
8.2 Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten korvaaminen.....	48
8.2 Opiskelusta aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset	49
9 Matka- ja majoituskulut.....	50
9.1 Matka- ja majoituskustannusten korvaaminen	51
9.2 Matkakustannusten korvaaminen	51
9.2.1 Kuntoutuksen liittyvien matkakustannusten korvaamisen tilanteet	51
9.2.2 Päivittäisten matkakulujen korvaaminen	51
9.2.3 Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta aiheutuvat matkakustannukset	52
9.3 Majoituskustannusten korvaaminen	53
10 Ansionmenetykskorvaus kuntoutusajalta	55
10.1 Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen ansionmenetykskorvaus pääpiirteittäin	55
10.2 Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetykskorvaus	55
10.3 Ansionmenetykskorvaus ammatillisen kuntoutuksen jälkeen	58
10.4 Ammatillisen kuntoutuksen keskeytyminen tai pitkittyminen	58
11 Ammatillinen kuntoutus ulkomailla.....	61
11.1 Ammatillinen kuntoutus ulkomailla	61
11.2 Ulkomailla annettava ammatillinen kuntoutus.....	61
11.3 Suomessa tapahtuvaan opiskeluun liittyvät ulkomaanjaksot.....	62

Tapaturmavakuutuslain nojalla korvattavan ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohje

1 Johdanto

Tässä ohjeessa esitetään tapaturmavakuutuslain (608/1948) ja tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991, myöh. kuntoutuslain) perusteella korvattavan työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen (myöh. ammatillisen kuntoutuksen) korvaustoiminnan ohjeet. Ohjeen valmistelussa on kuultu Vakuutus kuntoutus VKK r.y:tä.

Jos kuntoutuslain perusteella korvattavaa ammatillista kuntoutusta tarkastellaan prosessina, siinä voidaan erottaa kolme vaihetta:

1. kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointi,
2. kuntoutusohjelman suunnittelu ja
3. ohjelman toteutus, seuranta ja mahdolliset tukitoimet.

Jatkossa ammatillista kuntoutusta tarkastellaan juuri tässä järjestyksessä, eli ensin käydään läpi kuntoutustarpeen arviointia sekä kuntoutusmahdollisuuksia, ja niiden jälkeen selostetaan varsinaista kuntoutusohjelman suunnittelua ja toteutusta.

Ohjeen luvuissa 2–5 käydään läpi kuntoutuksen määritelmä (luku 2) ja ammatillisen kuntoutuksen yleiset edellytykset (luku 3), kuvataan kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointia (luku 4) sekä kerrotaan kuntoutusasian vireille saattamisesta (luku 5). Luvuissa 6–10 kerrotaan tarkemmin kuntoutuslain nojalla korvattavan ammatillisen kuntoutuksen eri muodoista ja korvauksista. Luvussa 11 annetaan ohjeet tilanteisiin, joissa ammatillista kuntoutusta annetaan Suomen ulkopuolella.

Ohjeistuksen otsikot seuraavat pääosin kuntoutuslain systematiikkaa. Kunkin otsikon alla on aluksi esitetty sovellettava lainkohta, jota seuraa Perustelut-otsikon alla ote hallituksen esityksestä (HE 259/1990 vp). Näiden perässä on esitetty varsinainen ohjeteksti.

Kuntoutuslain nojalla voidaan korvata myös työ- ja toimintakykyyn liittyvää kuntoutusta. Toimintakykykuntoutuksesta annetaan omat ohjeensa.

1.1.2016 tai myöhemmin sattuneisiin vahinkotapahtumiin sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015, myöh. TyTAL) säännöksiä. Lain nojalla korvattavasta kuntoutuksesta on annettu omat ohjeensa.

2 Kuntoutus

Lainkohta

2 §

Kuntoutus

Kuntoutuksella tarkoitetaan sellaista toimenpiteiden kokonaisuutta, jolla edistetään ja tuetaan kuntoutujan työhönpaluuta ja työstä suoriutumista, ehkäistään, poistetaan ja vähennetään työ- tai toimintakykyyn vaikuttavia haittoja sekä ylläpidetään ja parannetaan hänen itsenäistä suoriutumiskykyään.

Perustelut

2 §. *Kuntoutus*. Molempiin lakeihin on otettu samansisältöinen kuntoutuksen yleismääritelmä. Määritelmän pohjana on ollut muun muassa ILO:n yleissopimuksen 159/1983 ammatillisen kuntoutuksen määritelmä. Siinä on otettu huomioon myös käytännön kuntoutustyön kokemukset ja korvattavan kuntoutuksen monimuotoisuus.

Kuntoutuksen ja sen tavoitteiden yleismääritelmä on olennaisesti samansisältöinen kuin tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen kuntoutus on tähänkin saakka ollut lakien ja korvauskäytännön mukaan. Kuntoutus edellyttää uuden määritelmän mukaan myös kuntoutettavan oma-aloitteista ja aktiivista suhtautumista ja osallistumista.

Kuntoutukseksi ei ole säädetty vain tiettyjä toimenpiteitä, vaan korvattavia ovat pääasiassa kaikki sellaiset tarpeelliset toimenpiteet, joilla voidaan toteuttaa kuntoutuksen tarkoitusta. Laissa on jäljempänä lueteltu niitä korvattavia toimenpiteitä, joilla kuntoutuksen tavoitteisiin pyritään. Lisäksi korvattaviksi säädetään lueteltuihin rinnastettavat toimenpiteet, jotta toimenpideluettelo ei kuntoutusmuotojen kehittyessä rajoita korvaamista tarpeettomasti.

Ohje

Kuntoutuslaissa on korvattava kuntoutus jaettu kahteen pääryhmään: tässä käsiteltävään työ- ja ansiokykyyn liittyvään ammatilliseen kuntoutukseen ja työ- tai toimintakykyyn liittyvään toimintakykykuntoutukseen, josta annetaan omat ohjeensa.

Kuntoutusta on käsitteenä määritelty hyvin eri tavoilla eikä yhtä yleispätevää ja kattavaa kuntoutuksen määritelmää ole todennäköisesti esitettävissä. Tässä ohjeessa kuntoutuksella tarkoitetaan yksinkertaisesti tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavaa kuntoutusta.

Tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavaa kuntoutusta koskevan lain säännöksiä, jotka koskevat korvattavan kuntoutuksen sisältöä, sovelletaan analogisesti myös niissä tapauksissa, joissa korvausvastuu perustuu maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslakiin (1026/1981), sotilastapaturmalakiin (1211/1990) tai sotilasvammalakiin (404/1948).

Ammatillista kuntoutusta toteutetaan myös muun lainsäädännön perusteella. Mikäli kyse on liikennevahingosta, ammatillinen kuntoutus voi tulla korvattavaksi liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) perusteella.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Työeläkevakuutusjärjestelmän tukema ammatillinen kuntoutus muodostaa merkittävän osan kuntoutustoiminnasta, joskin työeläkevakuutuksessa kuntoutuksen sisältö on harkinnanvaraista. Edelleen on syytä mainita laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (566/2005), jonka perusteella Kansaneläkelaitos järjestää ammatillista kuntoutusta ja harkinnanvaraista ammatillista kuntoutusta, sekä työ- ja elinkeinohallinnon lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista (916/2012) perustuvat palvelut. Lisäksi esim. potilasvakuutuksessa ja vastuuvakuutusten korvaustoiminnassa voidaan ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä suorittaa osana vahingon torjuntaa ja rajoittamista, vaikka näiden osalta kuntoutus ei olekaan lakisääteinen etuus.

Vahingoittuneen kannalta kuntoutus on osa vakuutuskorvausta, johon hän on lainsäädännön perusteella oikeutettu. Kuntoutus on toki vahingoittuneen kannalta paljon muutakin, mutta tässä yhteydessä kuntoutuksen merkitystä esim. elämänhallinnan kannalta ei ole tarkoituksenmukaista käydä läpi. Kuntoutus on kuntoutujan oikeus, mutta kuntoutujan on myös mahdollisuuksiensa mukaan myötävaikutettava kuntoutuksensa toteuttamiseen. Tämä periaate ilmenee kuntoutuslain 9 §:stä, jossa on säädetty, että jos kuntoutus pitkittyy tai keskeytyy kuntoutujasta riippuvasta syystä, joka ei ole korvattavan vamman tai ammattitaudin seurausta, kuntoutuslain perusteella maksettavan ansionmenetykskorvauksen maksaminen voidaan keskeyttää tai lopettaa kokonaan.

Tapaturmavakuutus on ensisijaisesti korvausvelvollinen suhteessa muuhun sosiaalivakuutukseen. Jos korvausta on suoritettu muun lain perusteella, se sovitetaan yhteen näiden lakien mukaisen korvauksen kanssa. Koska tapaturmavakuutus on ensisijainen, ei vahingoittuneelle käytännössä jää maksettavaksi korvauksia muiden lakien nojalla (paitsi esim. silloin, kun työkyvyn alentumaan vaikuttavat muut korvatusta vammasta tai sairaudesta riippumattomat sairaudet tai vammat).

Myös silloin, kun kyseessä on samanaikaisesti työtapaturma ja liikennevahinko (esim. työmatkalla sattunut liikennevahinko), tapaturmavakuutuskorvaus on ensisijainen. Tällöin liikennevakuutuksesta maksetaan vain se osa korvauksesta, joka ylittää tapaturmakorvauksen (esim. kipu ja särky, jota ei tapaturmavakuutuksesta erikseen korvata).

3 Kuntoutuksen edellytykset

Lainkohta

3 §

Kuntoutuksen edellytykset

Kuntoutus korvataan henkilölle, jolla on oikeus korvaukseen tapaturmavakuutuslain mukaan ja jonka työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet ovat työtapaturman tai ammattitaudin johdosta heikentyneet. Kuntoutus korvataan myös, jos on todennäköistä, että henkilön työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet voisivat sattuneen työtapaturman tai ilmenneen ammattitaudin vuoksi myöhemmin olennaisesti heikentyä.

Perustelut

3 §. *Kuntoutuksen edellytykset.* Kuntoutuksen tarpeen tulee johtua työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta. Jos kuntoutuksen tarve johtuu muusta vammasta tai sairaudesta, ei sitä korvata näistä vakuutusjärjestelmistä.

Kuntoutusta korvataan, kun työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet ovat korvattavan vamman tai sairauden vuoksi heikentyneet tai jos on todennäköistä, että tällaista olennaista heikkenemistä myöhemmin tapahtuisi. Kuntoutuksen korvaamista on laajennettu nykyiseen verrattuna siten, että kuntoutus voidaan korvata silloinkin, kun henkilö ei vielä ole saanut ansionmenetykskorvausta.

Kuntoutusta on tähän asti korvattu vain, jos kuntoutettava saa tai on saanut tapaturmaeläkettä tai vastaavaa liikennevakuutuslain mukaista korvausta. Varsinkin ammattitaupeissa on syntynyt tilanteita, joissa ansionmenetystä ei ole vielä syntynyt, mutta kuntoutuksen tarve on silti selkeästi olemassa. Esimerkkinä on sellainen ammattitaudiksi todettu yliherkkyys työssä käytetylle aineelle, joka ei aiheuta suoranaista työkyvyttömyyttä, mutta siirtyminen toiseen työhön on välttämätöntä. Kuntoutus on ehdotetun säännöksen mukaan korvattavaa, vaikka ammattitaudista muuten olisi maksettu esimerkiksi vain sairaanhoitokuluja. Kuntoutus pystytään korvaamaan näissä tapauksissa riittävän aikaisessa vaiheessa ammattitaudin oireiden ilmenemisen jälkeen.

Ehdotetun laajennuksen vuoksi ei laeissa enää tarvita niissä nyt olevia säännöksiä ansionmenetykskorvauksen saamisesta kuntoutuksen edellytyksenä. Kuntoutuksen korvaamisen edellytykseksi riittää, että kyseessä on korvattava työtapaturma, ammattitauti tai liikennevahinko ja että kuntoutustarve johtuu niistä.

Kuntoutuksen korvaamisesta päättää vakuutuslaitos. Kuntoutusasiain vireille saattamisessa ja toimeenpanossa vakuutuslaitoksilla on velvollisuuksia, joista säädetään lakien 11 §:ssä.

Ohje

Kuntoutustarpeen tulee olla syy-yhteydessä korvattavaan vammaan tai sairauteen, jotta kuntoutustoimenpiteet voidaan aloittaa. Syy-yhteyden selvittäminen merkitsee toisaalta sen arvioimista, missä määrin korvattava vamma tai sairaus aiheuttaa kuntoutustarvetta, ja toisaalta arvioitavana on se, missä määrin kuntoutustarpeen syynä ovat muut vahinkotapahtumasta riippumattomat seikat, kuten muut sairaudet ja vammat.

Erityisesti ammattitautitapauksissa syy-yhteys voi syntyä jo ennen kuin vahingoittunut on tullut työkyvyttömäksi, ja jopa vaikka vahingoittunut ei missään vaiheessa tulisi työkyvyttömäksi (esim. joillekin kukille herkistynyt kukkakaupan myyjä, kemikaaleille herkistynyt parturi, lehmän epiteelille herkistynyt maanviljelijä jne.). Vaikka näissä tapauksissa olisikin mahdollista jatkaa ainakin jonkin aikaa työssä esim. suojautumalla tai tehtäviä muuttamalla, kuntoutustarve on jo todettavissa ja kuntoutuksen selvittely on syytä käynnistää.

Ammatillisen kuntoutuksen tarvetta arvioitaessa tulee lähtökohtaisesti aina selvittää ensin, riittääkö pelkkä työn vaihto, vai onko tarpeen vaihtaa ammattia. Esimerkiksi omalla työnantajalla toteutettu työkokeilu voi osoittaa vahingoittuneen pystyvän jatkamaan omassa työssään tarkistetulla työnkuvalla, jolloin enempiin kuntoutustoimiin ei ole välttämättä tarvetta.

Sairaudesta johtuvaa kuntoutustarvetta ei katsota olevan silloin, kun altistus johtuu vain työpaikan rakenteellisista tekijöistä, ja kun altistus voidaan poistaa työpaikan olosuhteita korjaamalla tai työpistettä vaihtamalla. Esimerkiksi rakennuksen homeongelmasta johtuvien oireiden ei tästä syystä sellaisinaan yleensä katsota aiheuttavan kuntoutustarvetta. Asia erikseen on, jos homealtistus johtuu esim. työssä käsiteltävistä aineista, kuten esim. maataloustyöntekijöillä. Tällöin kuntoutustarvetta on, ja ratkaistavaksi jää, voidaanko ongelma poistaa suojautumalla tai erilaisilla apuvälineillä tai -laitteilla.

4 Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa huomioitavat tekijät

Lainkohta

5 §

Työ- ja ansiokykyyn liittyvä kuntoutus

Kuntoutuksena korvataan työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien parantamiseksi tai säilyttämiseksi sellaisista tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset, joiden avulla kuntoutuja vamman tai sairauden aiheuttamista rajoituksista huolimatta kykenee jatkamaan entisessä työssään tai ammatissaan taikka siirtymään sellaiseen uuteen työhön tai ammattiin, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa.

Kuntoutustarvetta arvioitaessa otetaan huomioon kuntoutujan ikä, aikaisempi toiminta, koulutus, asumisolosuhteet, vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset sekä hänen mahdollisuutensa sijoittua kuntoutuksen päätyttyä työhön tai ammattiin työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin.

Perustelut

5 §. *Työ- ja ansiokykyyn liittyvä kuntoutus*. Pykälässä säädetään ammatillisen kuntoutuksen korvaamisesta. Kuntoutuksen tavoitteena on, että kuntoutettava vamman tai sairauden aiheuttamista rajoituksista huolimatta kykenee jatkamaan entisessä työssään tai ammatissaan taikka siirtymään sellaiseen uuteen työhön tai ammattiin, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa. Kuntoutuksen pääasialliset keinot on lueteltu 6 §:ssä. Tällaiseen kuntoutukseen ryhdyttäessä tehdään tarpeelliset kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset.

Kuntoutustoimenpiteitä suunniteltaessa otetaan huomioon kuntoutujan ikä, aikaisempi toiminta, koulutus, asumisolosuhteet, vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset sekä mahdollisuudet sijoittua kuntoutuksen päätyttyä työhön tai ammattiin työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin.

Kuntoutusta suunniteltaessa huomioon otettavat tekijät ovat samat kuin tapaturmavakuutuslain 18 §:ssä esitetyt tekijät, jotka vaikuttavat työkyvyn alentumisen arviointiin ja tapaturmaeläkkeen suuruuteen.

Ohje

4.1. Kuntoutustarpeen kriteerit

Kuntoutuslain 5 §:n 2 momentissa on todettu kuntoutustarvetta arvioitaessa huomioon otettavat tekijät, jotka ovat samat kuin tapaturmavakuutuslain 18 §:ssä mainitut työkyvyn alentumista arvioitaessa huomioon otettavat seikat.

Näitä ovat:

- vahingoittuneen ikä,
- aikaisempi toiminta,
- koulutus,

- asumisolosuhteet,
- vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset,
- työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä.

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on, että vahingoittunut voi joko jatkaa entisessä työssään tai siirtyä uuteen työhön, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa.

Kuntoutusta suunniteltaessa otetaan huomioon edellä luetellut kriteerit. Koska tavoitteena on, että vahingoittunut voi jatkaa työelämässä niin, että hän voi ansaita pääasiallisen toimeentulonsa, tulee näiden kriteerien lisäksi kuntoutustoimenpiteitä suunniteltaessa ottaa huomioon vahingoittuneen entinen ansiotaso. Tässä suhteessa ammatillista kuntoutusta voidaan tarkastella myös vahingon torjunta- ja rajoittamisnäkökulmasta: yhtenä tavoitteena on pyrkiä siihen, että entisen ansiotason ja kuntoutuksen jälkeisten ansioiden välillä ei olisi huomattavaa eroa. Aina tähän ei kuitenkaan päästä, varsinkin jos kuntoutusmahdollisuuksiin vaikuttavat muut edellä mainitut tekijät ovat ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

Kun kuntoutustarvetta arvioidaan, on ensimmäiseksi kysyttävä, onko vahingoittunut vamman tai sairauden vuoksi menettänyt pysyvästi mahdollisuutensa toimia aiemmassa ammatissaan tai sen mukaisissa työtehtävissä. Pelkkä työpaikan ohimenevä menetys ei useimmiten oikeuta kuntoutusetuuksiin, jos ammattitaudista tai vammasta riippumatta vahingoittuneen saatavissa on vastaavaa työtä, jossa hän saa entisiä ansioitaan vastaavat tulot. Tällaisia tilanteita esiintyy etenkin nuorilla henkilöillä, kun vammasta tai ammattitaudista aiheutuu vain vähän rajoitteita. Toisaalta esim. vaikeasti vammautuneella tai ikääntyneellä työntekijällä, jonka työllistymismahdollisuudet ovat heikot, pelkkä työpaikan menetyksen voi aiheuttaa kuntoutustarpeen.

Ammatillisen kuntoutuksen tarve on kyseessä silloin, kun henkilön työkyky on merkittävästi ja pysyvästi heikentynyt tai jos tällainen uhka on todennäköinen tulevaisuudessa. Samanlaisen vamman tai sairauden aiheuttama menetys on eri vahingoittuneilla erilainen (esim. nuori vailla ammattikoulutusta ja työkokemusta oleva henkilö verrattuna hyvän ammattikoulutuksen ja työkokemuksen hankkineeseen henkilöön). Samoin vahingoittuneen työssäkäyntialue ja vahingoittuneen mahdollisuudet työllistyä työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin on otettava huomioon.

Arvio työkyvystä ja kuntoutustarpeesta onkin aina tehtävä yksilöllisesti kussakin tapauksessa erikseen, yleistä arviointikriteeriä ei voida esittää. Tapauskohtaisessa arvioinnissa on otettava huomioon muut kuntoutustarpeen arviointikriteerit. Esim. jalkavamman ei välttämättä aiheuta ammatillisen kuntoutuksen tarvetta istumatyötä tekeväälle, mutta johtaa ammatilliseen kuntoutukseen kylläkin monissa liikkumis- ja jalkeilla oloa vaativissa töissä. Vammasta huolimatta vahingoittuneella voi olla runsaasti työkykyä jäljellä moniin eri töihin, mutta kun

kuntoutustarpeen eri arviointikriteerit otetaan huomioon, ei aina voida edellyttää, että vahingoittunut ilman ammatillisia kuntoutustoimenpiteitä hakeutuisi muihin töihin.

Lähtökohtana on, että kuntoutusratkaisun tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa vahingoittuneen menetykseen. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa on kyse jäljempänä selostettavien kriteerien samanaikaisesta punnitsemisesta, eikä näillä kriteereillä ole absoluuttista painoarvoa. Kyse on kokonaisarvioinnista, jossa tavoitteena on taata vahingoittuneelle mahdollisuus ansaita pääasiallinen toimeentulonsa tai sitten todeta, ettei tähän ole realistisia mahdollisuuksia kuntoutusedellytysten puuttuessa.

Kuntoutusratkaisun arviointi on harvoin yksiselitteinen. Sitä tehtäessä joudutaan usein arvioimaan keskenään ristiriitaisten tekijöiden merkitystä, kuten uuden ammatin hyvät työllistymismahdollisuudet verrattuna siihen korvatus vammaan tai sairauden kannalta sisältyviin terveydellisiin riskeihin.

Seuraavassa käydään läpi eri arviointikriteerit siinä järjestyksessä kuin ne on kuntoutuslaissa esitetty.

4.1.1 Vahingoittuneen ikä

Mitä nuorempi henkilö on kyseessä, sitä enemmän huomiota tulee kiinnittää siihen, että kuntoutusratkaisu kantaa pitkälle tulevaisuuteen ja pyrkii turvaamaan työllistymismahdollisuudet myös tulevaisuudessa. Tämän vuoksi nuorehkon henkilön uudelleen koulutus uuteen ammattiin on usein tarkoituksenmukaisempi ratkaisu kuin sijoittuminen suoraan työhön, jos työkyky on vammaan tai sairauden vuoksi merkittävästi heikentynyt. Vastaavasti eläkeikää lähestyvän henkilön kohdalla suora työhönsijoittuminen tai lyhytkestoinen työllistymiseen johtava ja vahingoittuneen yksilölliset tarpeet ja edellytykset huomioiva ("räätälöity") koulutus voi olla paras ratkaisu, jos sellainen on löydettävissä.

Pelkästään se seikka, että vahingoittunut on nuori, ei yksinään muodosta riittävää perustetta korvata hänelle kokonaan uutta koulutusta uuteen ammattiin. Esim. kapea-alaisen rajoitteen aiheuttava ammattitauti ei välttämättä merkitse nuorelle henkilölle yhtä suurta menetystä kuin jo iäkkäämmälle henkilölle, jonka mahdollisuudet sijoittua muuhun rajoitteen puolesta soveltuvaan työhön voivat olla olennaisesti huonommat kuin nuoren vahingoittuneen.

Ikä ei milloinkaan ole yksinään ratkaiseva ammatillisen kuntoutuksen suunnittelussa, mutta tähän kriteeriin kytkeytyy useimmiten muitakin kriteerejä, kuten esim. aiempi koulutus ja koulutusedellytykset, asuinpaikkasidonnaisuus ja työllistymismahdollisuudet. Samoin työkykyyn vaikuttavia muita sairauksia voi iäkkäällä henkilöllä olla nuorta enemmän. Jos

kyseessä on lakisääteistä vanhuuseläkeikää lähestyvä henkilö, ei ainakaan useiden vuosien mittaisen koulutuksen korvaaminen ole useinkaan tarkoituksenmukaista.

4.1.2 Ammatti ja aikaisempi koulutus

Ammatin ja aiemman koulutuksen osalta keskeisiä kysymyksiä ovat vahingoittuneen hankkima työkokemus ja ammattitaito, aiempi ansiotaso, aiemman toiminnan muu luonne, opiskeluvälmiudet ja työllistymismahdollisuudet. Kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään vahingoittuneen aiempaa kokemusta ja koulutusta.

Vahingoittuneen aikaisempaa toimintaa arvioitaessa on myös selvitettävä vahingoittuneen yleistä kiinnostisuutta työelämään ja tosiasiallista tilannetta ennen vahinkotapahtumaa. Jos esimerkiksi työsuhderekerioteesta käy ilmi, että henkilöllä on paljon työttömyyttä ja vain hajanaisia ja lyhyitä työjaksoja, on taustatietojen kartoituksessa mahdollisimman tarkasti selvitettävä mistä työuran sirpaleisuus johtuu. Työelämään kiinnittymättömän henkilön kohdalla kuntoutusratkaisuna harkitaan ensisijaisesti rajoitettuja kuntoutustoimenpiteitä, kuten esim. tukea vamman rajoitteiden kannalta sopivan työpaikan löytämiseksi ja mahdollista työhönvalmennusta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös työelämän ulkopuolisen jakson pituus ja vamman aiheuttamien rajoitteiden vaikeusaste.

Joissakin tapauksissa vahingoittuneen aiempi koulutustausta ja työkokemus voi olla hyvin monimuotoinen. Tällöin joudutaan selvittämään, mitä osia aiemmasta koulutus- ja työhistoriasta voidaan nostaa esiin ja hyödyntää kuntoutusohjelmaa suunniteltaessa.

Jos aiempi koulutus on hankittu jo useita vuosia ennen vahinkoa, ei aiempaa koulutusta aina voi sellaisenaan hyödyntää. Esim. aiempi merkantin tutkinto ei sellaisenaan ole hyödynnettävissä merkonomikoulutuksessa. Lisäksi esim. vahingoittuneen tietotekniset vämiudet voivat olla heikot. Aiemman koulutuksen hyödynnettävyys riippuu mm. siitä, kuinka pitkä aika koulutuksesta on ehtinyt kulua ja onko vahingoittunut toiminut koulutuksensa mukaisissa työtehtävissä. Näissä tilanteissa tulee selvitettäväksi, onko lisä- tai täydennyskoulutus mahdollista tai tarpeen tietojen ajanmukaistamiseksi.

Jos vahingoittunut ei ole toiminut lainkaan tai ainakaan pitkään aikaan koulutuksensa mukaisessa työssä, ei aiempaa ja mahdollisesti jo vanhentunutta koulutusta voida ottaa lähtökohdaksi ammatillista kuntoutusta suunniteltaessa, ellei vahingoittunut itse ole siihen motivoitunut.

Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia arvioitaessa on otettava huomioon myös vahingoittuneen psyykkiset voimavarat, kognitiiviset edellytykset ja muu soveltuvuus.

4.1.3 Asumisolosuhteet

Asumisolosuhteet sisältävät kysymykset siitä, mitkä ovat työllistymismahdollisuudet vahingoittuneen työssäkäyntialueella ja mitkä ovat vahingoittuneen muuttovalmiudet, kun otetaan huomioon lisäksi perhetilanne ja muu kotipaikkasidonnaisuus. Tältäkin osin vahingoittuneen omaa velvollisuutta pyrkiä työkykynsä palauttamiseen tulee tarkastella sen perusteella, mitä voidaan pitää kohtuullisena. Myös puolison työvaihtomahdollisuudet ja esim. lasten ikä otetaan arvioinnissa huomioon.

Ammatilliseen kuntoutukseen liittyvästä asuinpaikan vaihdoksesta joissakin tilanteissa aiheutuvat ongelmat voivat pitkittää kuntoutus selvittelyn aikaa, ja ne tulee ottaa huomioon korvattavan ajanjakson pituudessa siten, että vahingoittunut saa kohtuullisen olosuhteiden järjestelyajan. Muuhun kuin ammatilliseen kuntoutukseen liittyvä asuinpaikan vaihdos ei lähtökohtaisesti vaikuta korvattavan ajanjakson pituuteen.

Useissa tapauksissa paikkakunnalta muutto tulee ajankohtaiseksi jo uudelleen koulutusvaiheessa. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta aiheutuvat asumisen lisäkustannukset ja matkakustannukset voidaan korvata.

4.1.4 Korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset

Korvatusta vammasta tai sairaudesta johtuvat rajoitteet tulee ottaa huomioon suunniteltaessa työhön sijoittautumista tai koulutusta. Esim. alaraajavamma voi estää sijoittumisen runsaasti jaloillaan oloa vaativaan työhön. Samoin esim. työperäiset allergiat ovat syy valita uusi ammatti siten, ettei siinä ole vaaraa joutua altistuksen kohteeksi. Ruumiillisen työn tekijälle aiheutunut raajavamma voi puoltaa pitkäaikaista koulutusta, kun vamman vuoksi on pyrittävä pois alaraajaa kuormittavasta työstä. Paitsi arviointihetkellä tiedossa olevat rajoitteet, tulee ottaa huomioon myös rajoitteiden kehittymisen ennuste.

Joskus tietoinen jatkaminen työssä, jossa on rajoitteita, voi olla perusteltu ammatillisen kuntoutuksen ratkaisu. Yleensä näissä tilanteissa on kyse siitä, että vahingoittunut on saanut työssään jonkin ammattitaudin, mutta kykenee jatkamaan työssään joko työnjärjestelyitä tekemällä tai teknisillä suojautumiskeinoilla. Tämä on useimmiten kohtuullisena pidettävä ratkaisu, ja jos rajoitteet tekevät työn jatkamisen myöhemmin mahdottomaksi, voidaan kuntoutus selvittely käynnistää uudelleen. Myös vahingoittuneen lähestyvä lakisääteinen eläkeikä voi puoltaa entisessä työssä jatkamista, jolloin kuntoutuksena pyritään pienentämään terveydellisten rajoitteiden aiheuttamaa riskiä hankkimalla eri suojavälineitä tai tekemällä muita järjestelyjä työpaikalla.

Jos vahingoittunut tietoisena terveydellisistä riskeistä hakeutuu uuteen työhön, jossa selviytyminen käy mahdottomaksi näiden jo alun perin ennakoitavissa olleiden riskien vuoksi,

ei uuteen terveydellisesti soveltumattomaan työhön hakeutumista tueta ammatillisena kuntoutuksena. Usein asian ratkaisu ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Vahingoittuneen valitsemaan vaihtoehtoon saattaa sisältyä terveydellisiä riskejä, mutta toisaalta sitä saattaa puoltaa esim. ammatillinen suuntautuneisuus, aiempi kokemus, työllistymismahdollisuudet jne. Vaikka siirtymistä uuteen ammattiin on tuettu kuntoutuksena, johtaa uusi työkyvyttömyys tai sen uhka uuteen kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyyn.

4.1.5 Työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä

Kuntoutusta suunniteltaessa tulee erityisesti pyrkiä siihen, että kuntoutuksen jälkeen vahingoittuneen työllistymismahdollisuudet olisivat mahdollisimman hyvät. Tavoitteena on, että kuntoutuksen päätyttyä vahingoittunut voi hankkia itselleen ansiotuloja sellaisella saatavilla olevalla työllä, jonka suorittamista häneltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Kuntoutuskeinoja valittaessa eri alojen työllistymismahdollisuudet selvitetään vahingoittuneen kanssa niin, että hän saa tältäkin osin tarvittavat tiedot eri vaihtoehtoja harkitessaan. Ammatillisen koulutuksen suunnittelussa lähtökohtana kuitenkin on, että yhteiskunnassa tarjolla olevat eri koulutusvaihtoehdot mahdollistavat sijoittumisen työelämään. Jos vammasta tai sairaudesta aiheutuneet rajoitteet huonontavat vahingoittuneen työllistymismahdollisuuksia uudessa ammatissa, hänen työhön sijoittumistaan voidaan tukea erityiskeinoilla, kuten esim. työhönvalmennuksella.

Kuntoutus ei takaa varmaa työllistymistä, ja lähtökohtana on, että kuntoutuksen avulla vahingoittuneelle järjestetään mahdollisuus hakea uuden ammatin mukaisia töitä. Takuuta työllistymisestä ei voida antaa, koska esim. yleiset suhdannevaihtelut ja myös yksilöllisten olosuhteiden muutokset voivat aiheuttaa muutoksia työllisyystilanteessa. Korvausjärjestelmä ei vastaa vahingosta riippumattomista syistä aiheutuvasta ansionmenetyksestä.

Lähtökohtaisesti työttömyystilanteissa korvattavaksi jää vain se mahdollinen ansioiden aleneminen, joka määräytyy toteutuneen koulutuksen mukaisen ansiotason ja aiemman ansiotason erotuksena. Koulutuksen päätyttyä voidaan kuitenkin kohtuulliselta työllistymisajalta (enintään kuudelta kuukaudelta) maksaa vielä ansionmenetykskorvausta, jos vahingoittunut on aktiivisesti hakenut työtä. Tarkemmin tästä, ks. tämän ohjeen luku 10.

4.2 Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointipolku

Edellä on käyty läpi yleisellä tasolla kuntoutustarpeen arviointikriteerejä. Kuntoutuksen toteutusta kunkin yksittäisen vahingoittuneen kohdalla voidaan tarkastella myös siltä kannalta, miten kuntoutus etenee prosessina. Tällöin kuntoutustarpeen arvioinnin lähtökohdaksi muodostuu kysymyspolku:

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

1) Syy-yhteyden selvittäminen

- Onko vahingoittuneella kuntoutustarvetta?
- Onko kuntoutustarve syy-yhteydessä korvattavaan vammaan tai sairauteen?

2) Menetyksen arviointi

- Onko kyseessä työpaikan menetys vai koulutuksella ja/tai työkokemuksella hankitun ammatin menetys?
- Onko paluu entiseen työtehtävään mahdollista ja tarkoituksenmukaista pitkällä tähtäimellä:
 - ilman tukitoimenpiteitä,
 - tukemalla työhönpaluuta työpaikalla tapahtuvilla kuntoutustoimenpiteillä tai
 - työpaikalle hankittavien apuvälineiden, laitteiden tai rakenteiden avulla?
- Onko mahdollista ja tarkoituksenmukaista sijoittua uuteen työhön entisen työnantajan palvelukseen:
 - ilman tukitoimenpiteitä,
 - tukemalla työhönpaluuta työpaikalla tapahtuvilla kuntoutustoimenpiteillä tai
 - työpaikalle hankittavien apuvälineiden, laitteiden tai rakenteiden avulla?
- Onko mahdollista ja tarkoituksenmukaista päästä uuteen työhön uuden työnantajan palvelukseen:
 - aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta hyödyntävillä rajatuilla kuntoutustoimilla, kuten työkokeilun ja/tai työhönvalmennuksen avulla, tai
 - täydennys- ja erikoiskoulutuksella?
- Jos tämäkään ei ole mahdollista niin, mikä on sellainen ammatillisen kuntoutuksen ohjelma, joka on tarkoituksenmukainen ja riittävä menetykseen nähden?

Jatkaminen entisen työnantajan palveluksessa

Jos vahingoittunut on edelleen työsuhteessa työnantajaansa, tulee selvitettäväksi, onko hänellä mahdollisuuksia jatkaa saman työnantajan palveluksessa esim. työtehtäviä muuttamalla tai työympäristöön tehtävillä rakenteellisilla muutoksilla.

Tapaturmavakuutuksessa uudelleensijoitus on suuren työnantajayrityksen kannalta usein taloudellisesti edullista, koska erikoismaksujärjestelmän piirissä olevan yrityksen vakuutusmaksuihin vaikuttavat sen ottamasta vakuutuksesta maksettavat korvaukset.

Pelkästään se, että työnantaja ilmoittaa muuta työtä järjestyvän, ei kuitenkaan aina poista kuntoutustarvetta. Tässäkin tilanteessa kuntoutustarve tulee arvioida suhteessa kuntoutustarpeen kriteereihin. Tällöin joudutaan arvioimaan mm. sitä, onko tilalle tarjottu työ sellaista, jonka vastaanottamista voidaan pitää objektiivisesti arvioiden rajoitteiden kannalta sopivana, vahingoittuneen kannalta kohtuullisena ja myös tulevaisuudessa pääasiallisen toimeentulon takaavana.

Työpaikan menetys vai ammatin menetys?

Kuntoutuslain 3 §:n mukaan kuntoutus korvataan henkilölle, jonka työkyky tai ansiomahdollisuudet ovat vahingon vuoksi heikentyneet, tai jos olennaisen heikentymisen uhka on todennäköinen tulevaisuudessa. Pelkkä työpaikan menetys ei välttämättä merkitse ansiomahdollisuuksien tai työkyvyn heikentymistä. Arvioitaessa sitä, ovatko ansiomahdollisuudet tai työkyky heikentyneet, on otettava huomioon yksilölliset olosuhteet, eli vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet, vahingoittuneen ikä, koulutus, työkokemus ja muut kuntoutuslain 5 §:n 2 momentissa mainitut kriteerit.

Työpaikan menetys voi johtaa erilaiseen kuntoutustarpeeseen ja kuntoutustoimenpiteiden mitoitukseen siitä riippuen, onko kyseessä nuori, vailla työkokemusta oleva henkilö, jonka rajoitteet ovat vähäiset ja joka vahingosta riippumatta olisi hankkinut itselleen ammatillisen koulutuksen, vai onko kyseessä henkilö, joka joko ammattikoulutuksen tai työkokemuksen avulla on saanut hankittua ammatillisen pätevyyden, jota hän ei voi rajoitteiden vuoksi enää hyödyntää.

Kuntoutustarvetta ja kuntoutuksen toteuttamistapoja harkittaessa lähtökohdaksi voidaan ottaa kysymys siitä, mikä vaikutus vammalla tai sairaudella ja sen seurauksena aiheutuneilla rajoitteilla on vahingoittuneen ammatilliseen tulevaisuuteen. Jos rajoitteista huolimatta vahingoittunut voi siirtyä opiskelemaan, ja hän olisi tämän todennäköisesti joka tapauksessa tehnyt, ei pitkään kestäviin kuntoutustoimenpiteisiin ole tarvetta. Sama on tilanne silloin, kun vahingoittunut voisi rajoitteista huolimatta työllistyä aiempaa vastaavaan työhön. Jos rajoitteet estävät tämän, tulee harkittavaksi, onko uuteen työhön tai ammattiin siirtyminen mahdollista suoraan, rajatuilla kuntoutustoimenpiteillä tai uudelleen koulutuksen kautta.

Vammasta aiheutuvat rajoitteet ja kuntoutusedellytysten puute voivat johtaa siihen, ettei työelämään paluu ole kuntoutuksen keinoin mahdollista.

Ikä yksin ei ole ratkaiseva kuntoutustarpeen arviointikriteeri, etenkin, jos kyse on vain rajoitetuista kuntoutustoimenpiteistä.

Etenkin joidenkin ammattitautien kohdalla ammattitaudista aiheutuva rajoite voi olla niin vähäinen, että uudelleen koulutuksen sijasta riittää työtehtävien muutos, työolosuhdejärjestelyt tai työn vaihtaminen altisteettomaksi. Tätä arvioitaessa on kuitenkin

otettava huomioon, mitkä ovat vahingoittuneen tosiasialliset työllistymismahdollisuudet aiempaa vastaavaan työhön. Joillekin aloille, esimerkiksi ravintola-alalle, on tyypillistä, että myös esimiestehtävissä olevat henkilöt joutuvat osallistumaan ns. suorittavaan työhön, jolloin työtehtävien vaihto terveydellisesti sopiviksi ei ole aina mahdollista.

Kun kyseessä on työpaikan menetys, mutta vahingoittunut ei ole menettänyt ammattiaan, korvattavaksi voi tulla jotkin rajoitetut kuntoutustoimenpiteet, kuten esim. työkokeilu, kuntoutustutkimus tai työhönvalmennus uuden työpaikan löytämiseksi.

Rajoitettujen kuntoutustoimenpiteiden mitoittamiseen vaikuttaa vahingoittuneen ikä ja työllistymismahdollisuudet, eli sen arviointi, kuinka suurena vahinkona työpaikan menetystä voidaan pitää vahingoittuneen kannalta. Kesätöissä tapaturman saaneelle nuorelle, joka vammasta tai sairaudesta riippumatta voi päästä opiskelemaan ja aikanaan työllistyä, kesätyön menetys ei välttämättä aiheuta edes pienimuotoisten kuntoutustoimenpiteiden tarvetta. Sen sijaan ikääntyneelle, ammattikouluttamattomalle ja sekalaisissa pätkätöissä olleelle henkilölle työpaikan menetys on huomattavasti suurempi vahinko. Tällöin esim. työkokeilun tai työhönvalmennuksen järjestäminen voi olla tarpeen.

Menetyksen suuruutta, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia ei voidakaan arvioida pelkästään vammasta tai sairaudesta seuranneiden rajoitteiden perusteella, koska kapea-alainenkin rajoite voi merkittävästi vaikeuttaa työllistymistä. Tämän uhkan suuruuteen puolestaan vaikuttavat vahingoittuneen ammattiasema, koulutus ja työkokemus, ikä ja kyseisen alan työllisyystilanne.

Mikä on tarvittava ja riittävä koulutus verrattuna menetykseen?

Tavoitteena ammatillisessa kuntoutuksessa on, että vahingoittunut voi sen jälkeen työllään hankkia pääasiallisen toimeentulonsa. Myös vahingoittuneen aiempi ansiotaso pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon. Vahingoittuneen kannalta paras tulos olisi, jos vahingoittunut voidaan kouluttaa ammattiin, jossa hän voi hankkia vähintään entistä ansiotasoa vastaavat ansiot. Aina tähän ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia esim. vahingoittuneen opiskeluedellytysten vuoksi tai siitä syystä, että hän on soveltuva ja motivoitunut alalle, jossa palkkataso on entistä ammattia alhaisempi.

Ammatillista menetystä arvioitaessa otetaan huomioon:

- vahingoittuneen aiempi koulutus
- työkokemus
- vuosityöansio ja ansion alenema
- jäljellä olevat työssäoloaika.

Uudelleenkoulutuksen riittävyden arviointikriteerejä ovat:

- vamman tai sairauden työkyvylle aiheuttamat rajoitteet
- vammasta tai sairaudesta aiheutunut ammatillinen menetys
- työllistymismahdollisuudet koulutuksen jälkeen.

Korvattavan koulutuksen kesto ei aina määräydy suoraan aiemman koulutuksen pituuden mukaan, ja ammattikoulutus voidaan korvata myös sellaiselle henkilölle, jolta sellainen puuttuu. Arviossa täytyy ottaa huomioon uuden ammatin soveltuvuus, sairauden tai vamman aiheuttamat rajoitteet ammatinvalinnassa, motivaatio ja muut yksilölliset tekijät, jotka puolestaan vaikuttavat siihen, sijoittuuko vahingoittunut suunniteltuun ammattiin. Ylipäänsä koulutuksen korvattavuutta arvioitaessa huomioon on otettava samat kriteerit, joita jo aiemmin käytiin läpi kuntoutustarpeen arviointikriteerien kohdalla.

Kuntoutuksena korvattavan koulutuksen taso katsotaan yleensä riittäväksi, jos se vastaa sitä koulutustasoa, joka vahingoittuneella oli ennen vammaa tai sairautta, eikä aiheuta ansion alenemaa. Näin ollen esim. autonasentajalle, kampaajalle tai kirvesmiehelle voidaan korvata jokin muu toisen asteen ammatillinen perustutkinto. Samoin pelkästään työkokemuksen kautta ammattitaitonsa hankkineelle vailla perustutkintoa olevalle vahingoittuneelle voidaan korvata ammatillinen perustutkinto, jollei työllistyminen muilla keinoin ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Vastaavasti AMK-tutkinnon tai tiede- ja taidekorkeakoulututkinnon suorittaneelle voidaan korvata jokin muu soveltuva korkeakoulututkinto. Tässä suhteessa ei yleensä ole perustetta ainakaan pelkästään opintojen keston perusteella tehdä eroa AMK- ja muun korkeakoulututkinnon välillä, koska tutkintojen suoritusajassa ei ole olennaisia eroja, joskin eräitä poikkeuksia on (esim. lääkärit). AMK-tutkinnon voi lyhimmillään suorittaa 3,5 vuoden ajassa, kun taas 180 op:n laajuinen alempi korkeakoulututkinto on suoritettavissa kolmen vuoden aikana. AMK-tutkinnon laajuus voi olla enimmillään 270 op, jolloin opiskeluaika on 4,5 vuotta, kun taas alemman korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettava ylempi korkeakoulututkinto on yleensä 120 op:n laajuinen ja opiskeluaika vastaavasti kaksi vuotta.

Korvattavan koulutuksen laatu ei määräydy suoraan vahingoittuneen aiemman koulutuksen laadun perusteella. Usein esim. AMK-tutkinto voi olla terveydellisesti paremmin soveltuva ja työllistymisen kannalta ja joissakin tapauksissa myös entinen ansiotaso huomioon ottaen parempi vaihtoehto kuin ammatillinen perustutkinto. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet sijoittuvat useimmiten ns. suoritettavaan työhön, jolloin esim. raajojen toiminnanrajoitteet ovat este työssä suoriutumiselle, kun taas AMK-tutkinnon suorittaneet vahingoittuneet voivat hakeutua heille terveydellisesti paremmin soveltuviin asiantuntija- tai esimiestehtäviin. Tosin aina ennen koulutussuunnitelman hyväksymistä on joka tapauksessa selvitettävä, mitkä ovat vahingoittuneen mahdollisuudet sijoittua aikanaan terveydentilan kannalta sopiviin työtehtäviin.

Korkea vuosityöansio ennen vahinkohetkeä voi myös puoltaa esim. AMK-tutkinnon tai tiedekorkeakoulututkinnon suorittamista vaikka koulutustaso olisi aikaisemmin ollut matalampi. Erityisesti tämä korvattavaksi jäävään ansionalenemaan liittyvä näkökulma korostuu niiden henkilöiden kohdalla, joilla on vielä kohtuullisen pitkä työura edessään uudelleen koulutuksen jälkeen.

Joissain tilanteissa voidaan merkitystä antaa vahingoittuneen omalle motivaatiolle sekä sille, miten nopeasti kuntoutusselvittely on edennyt. Esim. tilanteissa, joissa vahingoittuneella olisi vuosityöansionsa perusteella oikeus esim. kaksi vuotta kestäviin ammatillisiin opintoihin, AMK-opintoja voidaan suositella korvattavaksi vastaavat kaksi vuotta, jos vahingoittunut on AMK-opintoihin erityisen motivoitunut ja ratkaisun avulla voidaan selvästi lyhentää kokonaiselvittelyaikaa.

AMK-tutkinto on perustutkintoa vaativampi ja teoreettisempi, joten vahingoittuneen kannalta sen suorittamisessa voi tulla perustutkintoon verrattuna enemmän ongelmia. Vahingoittuneen kognitiiviset edellytykset suoriutua tutkinnosta tuleekin ottaa huomioon korvattavuutta arvioitaessa. Jos opiskeluvälmiuksien suhteen on jo alusta alkaen perusteltuja epäilyksiä, voidaan koulutusta puoltaa korvattavaksi esim. sillä varauksella, että ensivaiheessa koulutusajasta korvataan ns. koekoulutuksena yksi vuosi, ja jos olennaisia ongelmia ei ole ilmaantunut, korvataan myös loppuosa. Jos taas vahingoittuneella on olennaisia ongelmia opiskelussa, joudutaan kuntoutusselvittelyä pohtimaan mahdollisuuksia tukiopetukseen tai jopa opintojen vaihtamiseen.

Aina uudelleenkoulutukseen ei ole edellytyksiä. Muita keinoja tulee harkittavaksi esim. silloin, kun vahingoittunut on jo niin iäkäs, että odotettavissa oleva työssäoloaika koulutuksen jälkeen jäisi vain muutaman vuoden mittaiseksi. Samoin muita ammatillisen kuntoutuksen muotoja tulee harkittavaksi silloin, kun kykytestien johtopäätöksenä on, että opiskeluedellytykset esim. kognitiivisten valmiuksien osalta ovat heikot.

4.3 Koululaisten ja opiskelijoiden ammatillinen kuntoutus

Peruskoululaiset, lukiolaiset ja päätoimisesti tulevaan ammattiin opiskelevat nuoret muodostavat ammatillisen kuntoutuksen tarpeen tulkinnan kannalta erityisryhmän. Kyse voi olla esim. koululaisesta, joka on joutunut liikenneonnettomuuteen matkalla kesätyöpaikkaansa taikka nuoresta, jolle on sattunut tapaturma hänen opiskelun ohessa tekemässään työssä.

Kuntoutuksen edellytysten ja tarpeen arviointi perustuu myös koululaisia ja nuoria koskevissa tapauksissa edellä käsiteltyihin yleisiin säännöksiin. Yleisenä edellytyksenä ammatilliselle kuntoutukselle on, että vahingoittuneen työ- ja ansiomahdollisuudet ovat korvattun vamma-

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

tai sairauden johdosta heikentyneet tai voivat todennäköisesti myöhemmin olennaisesti heikentyä, ja kuntoutuksen tarvetta arvioitaessa huomioidaan vahingoittuneen ikä, ammatti, aikaisempi toiminta, koulutus, asumisolosuhteet, vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitteet sekä hänen mahdollisuutensa työllistyä työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin.

Koululaisten ja päätoimisesti tulevaan ammattiin opiskelevien osalta keskeinen huomioitava tekijä kuntoutuksen tarpeen arvioinnissa on heidän vuosityöansionsa, josta säädetään tapaturmavakuutuslain 28 §:n 3 momentissa (1314/2002). Vahinkotapahtuman sattuessa peruskoulussa tai lukiossa opiskelleen koululaisen vuosityöansiona on tavallisesti vahinkovuoden vähimmäisvuosityöansion kaksinkertainen määrä. Vahinkotapahtuman sattuessa päätoimisesti tulevaan ammattiin opiskelevan vuosityöansiona taas pidetään työansiota, jonka hän valmistuttuaan olisi ammattia vastaavassa työssä kolmen vuoden työkokemuksella todennäköisesti ansainnut.

Koululaisten kohdalla lähtökohtana on, ettei korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheudu yleensä ammatillisen kuntoutuksen tarvetta. Perusteluna tälle on se, että koululaisille korvattavana menetyksenä on ensisijaisesti päätoimisen peruskoulutasoisen tai yleissivistävän toisen asteen opiskelun estyminen ja merkittävä rajoittuminen, jotka korvataan tapaturmavakuutuslain 17 ja 18 §:ien mukaisesti. Vahinkohetkellä päätoimisesti opiskelevalle maksetaan ansionmenetykskorvausta täyden työkyvyttömyyden mukaan, jos vahinko estää pääasiallisesti opiskelun, ja puolet täyden työkyvyttömyyden mukaisesta ansionmenetykskorvauksesta, jos vahinko rajoittaa opiskelua merkittävästi.

Tilanteissa, joissa korvattu vamma tai sairaus rajoittaa vahingoittuneen vahinkohetkellä tekemän opiskelun aikaisen työn tekemistä aiheuttaen ansionalenema, tulee tämä ansionalenema korvattavaksi tapaturmavakuutuslaissa säädetyllä tavalla. Koululaisen opiskelun aikana tekemän työn tekemän menetys ei kuitenkaan tavallisesti muodosta perustetta ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteiden käynnistämiseksi. Näissä tilanteissa on tavallisesti kyse lyhytaikaisista määräaikaisista työsuhteista, joiden ansiotaso jää alhaiseksi, eikä tällaisen työn menetys johda tavallisesti pienimuotoisiinkaan ammatillisen kuntoutuksen toimiin.

Jos vahingoittunut on ollut vahinkotapahtuman sattuessa opiskelemassa päätoimisesti tulevaan ammattiin, ammatillisen kuntoutuksen tarvetta arvioidaan lähtökohtaisesti edellä esitettyjen yleisten periaatteiden mukaisesti. Pohdittavana näissä tapauksissa on usein menetyksen laatu ja laajuus. Tässä arvioinnissa keskeinen peruste on päätoimisen opiskelijan vuosityöansio, jona käytetään edellä kerrotulla tavalla työansiota, jonka hän valmistuttuaan olisi ammattia vastaavassa työssä kolmen vuoden työkokemuksella todennäköisesti ansainnut.

Vahinkohetkellä tulevaan ammattiin opiskelleen kuntoutustarvetta harkittaessa lähtökohdaksi voidaan ottaa usein kysymys siitä, mikä vaikutus vammalla tai sairaudella ja sen seurauksena aiheutuneilla rajoitteilla on vahingoittuneen ammatilliseen tulevaisuuteen. Jos vahingoittunut voi korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheutuvista rajoitteista huolimatta siirtyä opiskelemaan toista alaa, ja hän olisi tämän todennäköisesti joka tapauksessa tehnyt, ei pitkään kestäviin kuntoutustoimenpiteisiin ole tarvetta. Jos opinnot ovat olleet vahinkotapahtuman sattuessa vasta alkuvaiheessa, korvatusta aiheutuvan menetyksen voidaan arvioida myös jäävän niin pieneksi, ettei ammatilliseen kuntoutukseen ole lainkaan tarvetta.

5 Kuntoutusasian vireille saattaminen

Lainkohta

11 §

Kuntoutusasian vireille saattaminen.

Jos korvattavasta vammasta aiheutuu pitkäaikaisia rajoituksia työ- ja toimintakyvylle ja ansiomahdollisuuksille, vakuutuslaitoksen tulee omasta aloitteestaan viipymättä saattaa 5 §:ssä tarkoitettu kuntoutusasia vireille ja huolehtia kuntoutustarpeen selvittämisestä ja kuntoutukseen ohjaamisesta. Tässä tarkoitettun kuntoutuksen tarve ja mahdollisuudet tulee tarvittaessa selvittää vakuutuslaitoksen toimesta ennen kuin vahingoittuneelle voidaan myöntää pysyvä eläke.

Kuntoutusaloitteen voi tehdä myös vahingoittunut, työnantaja, sairaanhoitolaitos, työvoimaviranomainen tai muu kuntoutusasiaa selvittävä henkilö. Vakuutuslaitoksen tulee aloitteen johdosta viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin kuntoutus-tarpeen ja -mahdollisuuksien selvittämiseksi.

Jos aloite tämän lain mukaisesta kuntoutuksesta on hylätty, vakuutuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että työntekijälle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksistaan ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. (506/2003)

[Lisäksi vakuutuslaitoksen on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädetään. (506/2003)]

Perustelut

HE 259/1990:

11 §. *Kuntoutusasian vireille saattaminen.* Vireille saattamista koskeva säännös on uusi.

Tapaturmavakuutuslaissa on jo nyt ollut vakuutuslaitoksen selvittämiselvällisyyttä koskeva säännös, joka on velvoittanut korvausasian selvittämiseen myös kuntoutusasioissa.

Kuntoutusasian saa aina vireille vahingoittunut, työnantaja, sairaanhoitolaitos, sosiaali- ja työviranomaiset sekä muukin henkilö, joka hoitaa kuntoutusasiaa.

Erityinen toimimisvelvollisuus vakuutuslaitoksella on silloin, kun on kyse ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteistä. Tarkoituksena on, että vahingoittuneelle ei yleensä annettaisi selviä tapauksia lukuun ottamatta päätöstä pysyvistä eläkkeistä tai liikennevakuutuksen jatkuvasta korvauksesta, ennen kuin kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty vakuutuslaitoksen tai jonkin muun tahon toimesta. Tällä säännöksellä halutaan tehostaa kuntoutusasioiden hoitoa. Tällöin myös vahingoittuneen edellytetään osallistuvan kuntoutukseen.

Vakuutuslaitoksen tulee tällaisen aloitteen saatuaan ryhtyä toimenpiteisiin kuntoutustarpeen selvittämisen käynnistämiseksi. Kuntoutustarpeen selvittämiseksi riittää lääkärinlausunnoista saatava tieto silloin, kun vamman vaikeus selvästi estää työhön paluun kaikkien työhön.

Muu kuin ammatillinen kuntoutus hoidetaan yleensä kunnallisessa terveydenhuollossa tai sosiaalitoimen kautta eikä erillistä aloitetta kuntoutukseen tarvita vakuutusjärjestelmien taholta.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

[Lakiin ehdotetaan lisättäväksi vastaava kuntoutusohjausvelvollisuus ja asiakaspalveluyhteistyön noudattamisvelvollisuus kuin muissakin laeissa on.]

HE 164/2002:

11 §. *Kuntoutusasiain vireille saattaminen.* Pykälän 3 momentissa on yhteistyöhön velvoittava säännös. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi nykyisestä siten, että vakuutuslaitoksen tehtävänä olisi huolehtia siitä, että työntekijälle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan tarpeen mukaan asianmukaiseen kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin. Tämä tapahtuisi yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

[Lisäksi ehdotetaan pykälän 4 momentin viittaussäännöstä tarkistettavaksi teknisesti ehdotetun kuntoutuksen asiakasyhteistyötä koskevan lain johdosta.]

Ohje

Kuntoutuslaissa on lähdetty siitä, että pysyvää ansionmenetykskorvausta ei tulisi vahvistaa maksettavaksi ennen kuin kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty. Toisaalta jos vakuutuslaitos tekee kuntoutuksen osalta kielteisen ratkaisun, päätökseen tulisi tarpeen mukaan sisällyttää ohjaus hakea kuntoutuskorvausta muualta, esim. Kelalta tai työeläkeyhtiöltä.

Usein kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyä hoitaa vakuutuslaitoksen toimeksiannosta jokin palveluntuottaja. Vaikka kuntoutusasiassa annettaisiin tällainen toimeksianto, vakuutuslaitos vastaa selvittelystä ja siitä, että se hoidetaan ilman aiheettomia viivytyksiä. Vastuu joutuisuudesta edellyttää mm. sitä, että vakuutuslaitos seuraa aktiivisesti kuntoutusselvittelyn etenemistä.

Riippumatta siitä, käytetäänkö selvittelystä palveluntuottajaa, selvittämiselvöllisyys on aina korvaavalla vakuutuslaitoksella. Vakuutuslaitos hankkii kuntoutusasian ratkaisemisessa tarvittavat asiakirjat käyttöönsä tapaturmavakuutuslaissa olevien tiedonsaantisäännösten nojalla. Joutuisaan käsittelyyn sisältyy mm. se, että kaikki tarvittavat selvitykset hankitaan mahdollisuuksien mukaan samalla kertaa.

Käyttäessään kuntoutusselvittelystä ulkopuolista palveluntuottajaa vakuutuslaitos hankkii ja toimittaa kuntoutuksen selvittämiseksi tarpeelliset asiakirjat palveluntuottajalle. Kuntoutusta selvittävä palveluntuottaja voi sekin vakuutuslaitoksen suostumuksella käyttää selvittelystä jotakin ulkopuolista palveluntuottajaa. Tälle toiselle palveluntuottajalle kuntoutusasian asiakirjoja voidaan luovuttaa lähtökohtaisesti vain vahingoittuneen antaman suostumuksen perusteella.

Jos kuntoutusasiassa tehdään kielteinen päätös, tulee vakuutuslaitoksen kuntoutuslain 11 §:n 3 momentin mukaisesti huolehtia siitä, että vahingoittuneelle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

Useimmiten kyseeseen tulee ohjaus Kelan paikallistoimistoon (muussa kuin julkisessa laitoshoidossa olevien lääkinnällinen kuntoutus sekä se vajaakuntoisten ammatillinen kuntoutus, jota ei järjestetä julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002), erityisopetusta koskevien säännösten tai työeläkelakien nojalla) tai siihen työeläkelaitokseen, jossa vahingoittuneen viimeinen työsuhde tai yrittäjätoimintajakso on vakuutettu.

Joissakin tapauksissa joudutaan toteamaan, ettei alkuperäinen suunnitelma ole toteutettavissa esim. terveydellisten rajoitteiden tai puutteellisten koulutusedellytysten vuoksi. Näiden tilanteiden varalta kuntoutuslain 6 §:n 2 momentissa on säännös siitä, että jos toimenpiteiden kestäessä havaitaan, ettei kuntoutujalla ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se muutoin havaitaan hänelle soveltumattomaksi, kuntoutuksen alaa voidaan muuttaa tai se voidaan kokonaan lopettaa.

6 Kuntoutuksen käytettävissä olevat keinot

Lainkohta

6 §

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen kustannuksina korvataan:

- 1) kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset;
- 2) työ- ja koulutuskokeilut;
- 3) työhönvalmennus kuntoutujan entisessä tai uudessa työssä taikka työlinikassa tai muussa vastaavassa laitoksessa;
- 4) tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutujalle soveltuvaan työhön tai ammattiin ja tällaisen koulutuksen suorittamiseksi välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset;
- 5) kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset;
- 6) elinkeinon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi avustus tai koroton laina työvälineiden ja työkoneiden hankkimista ja oman yrityksen perustamista tai muuttamista varten;
- 7) kuntoutujan käyttöön tarkoitetut apuvälineet ja laitteet sekä niihin rinnastettavat rakenteet, jotka ovat tarpeellisia työtehtävistä suoriutumisen vammasta tai sairauden aiheuttamien toiminnanrajoitusten huomioon ottaen;
- 8) vaikeasti vammaiselle avustus tai koroton laina kulkuneuvon hankkimiseksi asunnon ja työpaikan välisiä matkoja varten, jos kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttäen yleisiä kulkuneuvoja;
- 9) vaikeasti vammaiselle ylimääräiset työstä ja opiskelusta aiheutuvat matkakustannukset, kun vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja; sekä
- 10) muut näihin rinnastettavat kuntoutuskustannukset.

Jos ansiomahdollisuuksien parantamiseksi tehtävien toimenpiteiden kestäessä havaitaan, ettei kuntoutujalla ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se muutoin havaitaan hänelle soveltumattomaksi, kuntoutuksen alaa voidaan muuttaa tai se voidaan kokonaan lopettaa.

Perustelut

6 §. *Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset*. Pykälä eroaa sanamuodoltaan voimassa olevien lakien luettelemista ammatillisen kuntoutuksen muodoista, mutta se kattaa olennaisesti samat kuntoutuksen muodot, joita jo tähän asti on korvattu. Uusia kuntoutuksen muotoja ovat 7 kohdassa määritellyt työtehtävistä suoriutumisen apuvälineet ja laitteet sekä 8 kohdassa tarkoitettu vaikeasti vammaiselle myönnettävä avustus tai laina asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla tarvittavaa kulkuneuvoa varten. Muilta

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisoheja ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

osin on tehty eräitä laajennuksia esimerkiksi yritystoiminnan tukemiseksi annettavan avustuksen tai lainan nykyistä monipuolisempia käyttömahdollisuuksia varten.

Ammattikoulutukseen pääsemistä varten tarvitaan eräissä tapauksissa aikaisemman koulupohjan täydentämistä ja sen korvaaminen on nyt otettu mukaan lakiin. Sitä on jo viime vuosina käytännössä korvattu.

Kuntoutuskustannuksina korvataan myös kuntoutuksesta aiheutuvat kohtuulliset opiskelu- ja matkakustannukset.

1. Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset

Tällaisia tutkimuksia voivat olla terveydenhuollon piirissä tehtävät työkykyä selvittävät tutkimukset, työhallinnon toimesta tapahtuva ammatinvalinnanohjaus ja vajaakuntoisten työhönsijoituspalvelun erilaiset työ- ja suorituskykyä selvittävät toimenpiteet, vammaispalvelulain mukainen ja muu kuntoutusohjaus tai vakuutuslaitoksen tai Vakuutusalan Kuntouttamiskeskuksen toimesta järjestettävät työkykyä arviointi- ja työkliniikkatutkimukset. Tutkimukset ovat yleensä maksuttomia kuntoutettavalle. Tutkimukset ovat nykyäänkin korvattavia, jos ne ovat maksullisia, koska tapaturmakorvausta saavien invalidihuollosta annetun lain ja liikennevakuutuskorvausta saavien invalidihuollosta annetun lain, jäljempänä voimassa olevat lait, 2 §:n mukaan kuntoutusta on korvattu tarpeellisten tutkimusten perusteella.

2. Työ- ja koulutuskokeilut

Tähän ryhmään kuuluvat sellaiset nykyään korvatut työ- ja koulutuskokeilut, joilla selvitetään kuntoutettavan mahdollisuuksia selviytyä tietynlaisesta työstä tai koulutuksesta. Työkokeiluja tehdään esimerkiksi entisessä tai uudessa työpaikassa taikka työkliniikassa tai vastaavassa kuntoutuslaitoksessa. Työkokeiluista aiheutuu yleensä ansionmenetyksistä kuntoutusajalta sekä työkokeilussa käynnistä lähinnä matkakuluja sekä joskus ylimääräisiä asumiskustannuksia tai muita lisäkustannuksia.

3. Työhönvalmennus

Työhönvalmennus on kuntoutusta, jota annetaan entisessä tai muussa työpaikassa tai työkliniikalla tai vastaavassa laitoksessa. Työpaikan kanssa sovitaan määräaikaisesta valmennusjaksosta, jolla pyritään työllistymiseen. Työhönvalmennus on sisällytetty voimassa olevien lakien 2 §:ään. Työhönvalmennus voi olla itsenäistä kuntoutusta tai se järjestetään oppilaitoksessa tai vastaavassa tapahtuvan kuntoutuksen jälkeen työhönsijoittumismahdollisuuksien parantamiseksi. Sitä voidaan korvata myös yritystoiminnan alkuvaiheessa henkilölle, jolle on myönnetty yritystoiminnan tukemiseksi avustusta tai lainaa.

Työhönvalmennuksen kustannukset ovat vastaavat kuin työkokeilunkin, jos valmennus tapahtuu työpaikalla. Työkliniikan tai muun laitoksen tutkimuskustannukset korvataan myös vastaavasti.

4. Tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutettavalle soveltuvaan työhön tai ammattiin mukaan lukien tämän koulutuksen edellyttämä yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuneet tarpeelliset kustannukset

Kuntoutuksena korvataan tarpeellinen ja riittävä koulutus soveltuvaan työhön tai ammattiin. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevien lakien 2 §:ää. Siihen on selvyden vuoksi lisätty peruskoulutuksen korvaaminen eräissä tapauksissa, joissa sitä on käytännössä jo tähän mennessä korvattu, vaikka siitä ei ole ollut laissa erillistä mainintaa.

Koulutuksen tarpeellisuus edellyttää, että kuntoutuksen tarve johtuu korvatusta vahinkotapahtumasta. Riittävää koulutusta määriteltäessä lähdetään siitä menetyksestä, joka kuntoutettavalle on aiheutunut korvattavan vahinkotapahtuman vuoksi. Riittävällä koulutuksella tarkoitetaan koulutusta, joka johtaa sellaiseen työhön tai ammattiin, josta kuntoutettava voi saada pääasiallisen toimeentulonsa. Kuntoutettava on vamman tai sairauden vuoksi saattanut menettää ammattinsa kokonaan, soveltuvuuden koulutuksensa pohjalta tiettyihin töihin tai hän on menettänyt työpaikan, mutta ammattikoulutusta tai työkokemusta voidaan edelleen käyttää muuhun työhön. Korvattavan koulutuksen tarpeellisuutta, kestoa ja tasoa määrättäessä nämä seikat vaikuttavat kuntoutustarpeen arviointiin. Koulutusta voidaan antaa joko kokonaan uuteen ammattiin tai täydentää aikaisempaa koulutusta ja laajentaa sitä.

Koulutuksen kesto ei ole suoraan sidottu esimerkiksi aiemman menetetyn ammatin vuoksi hankitun koulutuksen keston. Ammattikoulutus voidaan korvata myös sellaiselle henkilölle, jolla ei ole aikaisemmin ollut koulutusta, mikäli se on tarpeellista työhön palaamisen ja ansiomahdollisuuksien turvaamiseksi vastaavantasoisena kuin mitä vahingoittunut on menettänyt työtapaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon vuoksi. Koulutusta suunniteltaessa tulee myös ottaa huomioon uuden työn tai ammatin soveltuvuus työntekijälle.

Korvattavalla yleissivistävällä peruskoulutuksella tarkoitetaan sellaista koulutusta, joka mahdollistaa ammatilliseen koulutukseen pääsyn tai koulutuksen toteuttamisen. Tällaista on esimerkiksi peruskoulun tai muiden tarpeellisten lisäopintojen korvaaminen henkilölle, joka ei aiemmalla koulutuksella voi hakeutua esimerkiksi keskiasteen oppilaitoksiin. Korvattavia ovat myös koulutuksen aikana sen tukemiseksi tarpeelliset tuki- ja lisäopinnot.

Sekä tapaturma- että liikennevakuutuksen piirissä kuntoutettava voi olla lapsi tai nuori, joka vielä on peruskoulussa tai keskiasteen koulutuksessa. Tällainen koulutus kuuluu pääsääntöisesti koululainsäädännön perusteella kunnan kustannettavaksi. Vakuutuslaitokset eivät korvaa tätä koulutusta, koska siitä ei aiheudu vahingoittuneelle kustannuksia. Siltä osin kuin tällaisen koulutuksen mahdollisesti aiheuttamat lisäkustannukset tulisivat vahingoittuneen kustannettaviksi, korvataan ne kuntoutuksena.

Opiskelukustannuksia voivat olla esimerkiksi tarpeellisten opintovälineiden hankkiminen, opiskelumaksu ja muut opetuksesta tai valmennuksesta tai vastaavasta aiheutuvat menot sekä matkakustannukset. Korvattavia olisivat myös korvauksen saajan lisääntyneet elatusmenot, jotka johtuvat siitä, että hän joutuu kuntoutuksen vuoksi siirtymään pois kotipaikkakunnaltaan. Tällaisia voivat olla lisääntyneet ruoka- ja asumiskustannukset.

5. Kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset

Kuntoutuksesta aiheutuvina kustannuksina korvataan myös edellä 1–4 kohdassa tarkoitetuista kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset. Matkoilla tarkoitetaan kuntoutettavan matkoja kotoa kuntoutuslaitokseen tai oppilaitokseen tai vastaavaan ja takaisin. Kohtuullisuus tarkoittaa edullisimman sellaisen kulkuneuvon käyttämistä, joka on vamman puolesta mahdollinen.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

6. Avustus tai koroton laina elinkeinon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi

Tämä kuntoutuksen muoto sisältyy kumpaankin voimassa olevaan lakiin. Avustuksen ja lainan käyttötarkoitukset on kirjoitettu nykyistä väljemmiksi, jotta näitä kuntoutusmuotoja voidaan käyttää entistä tarkoituksenmukaisemmin. Pää tarkoituksena on avustuksen tai lainan antaminen elinkeinon tai ammatin vaatimien työvälineiden ja -koneiden hankkimiseksi sekä oman yrityksen perustamiseksi. Elinkeinosta riippuen tukea voidaan antaa myös kiinteisiin rakennuksiin, jotka eivät ole työvälineitä tai -koneita. Samoin tukea voidaan antaa oman yrityksen kehittämiseen tai esimerkiksi tuotantosuunnan muuttamiseen Tämä laajennus on tarpeen, koska tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen perusteella korvausta saava kuntoutettava voi olla jo ennestään yrittäjä tai ammatinharjoittaja. Avustuksen päätarkoitus on edelleen työvälineiden ja koneiden hankintakustannusten kattaminen ja muuhun myönnetään pääasiassa lainaa.

7. Kuntoutettavan käyttöön tarkoitetut apuvälineet ja laitteet sekä niihin rinnastettavat rakenteet, jotka ovat tarpeellisia työtehtävistä suoriutumisessa

Apuvälineiden ja -laitteiden korvaaminen on uusi kuntoutusetuus, jota tarvitaan, jotta kuntoutettava vamman rajoituksista huolimatta pystyy sijoittumaan uuteen työhön tai palaamaan entiseen työhön.

Apuvälineet ja laitteet ja niihin rinnastettavat rakenteet annetaan vakuutuslaitoksen kustannuksella vahingoittuneen käyttöön ja ne jäävät tarvittaessa vakuutuslaitoksen omistukseen. Vakuutuslaitoksella on tällöin niihin myös irrottamisoikeus. Jos laitteita ja järjestelyjä korvataan kuntoutuksena, niistä on aina etukäteen sovittava kuntoutettavan työnantajan kanssa. Laitteita ja rakenteita korvattaessa on otettava huomioon myös työpaikan pysyvyys. Korvattavia ovat apuvälineet ja laitteet sekä rakenteet, joiden avulla kuntoutuja voidaan mahdollisimman pitkälti vamman rajoituksista huolimatta työllistää työpaikalla muiden työntekijöiden tavoin. Tarvittavien järjestelyjen tulee myös olla sellaisia, että ne eivät aiheuta haittaa muiden henkilöiden työskentelylle.

Korvattavia apuvälineitä voivat olla esimerkiksi irralliset apuvälineet, kuten työskentelyä helpottavat atk-laitteet näkövammaisille, tai ammattikohtaiset erikoisvarusteet, kuten autonajoa helpottavat välineet autonkuljettajan työssä. Kuntoutus voi edellyttää myös apuvälineisiin rinnastettavien rakenteiden järjestämistä työpaikalla, kuten työpaikan kulkuesteiden poistamista, pölyttömän työpisteen varustamista ja niin edelleen. Apuvälineisiin rinnastettavia rakenteita voivat olla myös työkoneisiin, niiden hallintalaitteisiin ja sijaintiin liittyvät muutokset.

Apuvälineitä ja rakenteita voidaan korvata kohtuullisessa määrin uudelleen työpaikan vaihdon vuoksi ja erityisesti silloin, kun työpaikan vaihto johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista.

Pykälän perusteella ei kuitenkaan korvata sellaisia muutoksia, joita työpaikan ja työn terveellisyydestä ja turvallisuudelta edellytetään työturvallisuuslainsäädännön mukaan.

8. Avustus tai koroton laina vaikeasti vammaiselle asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla tarvittavaa kulkuneuvoa varten

Avustuksia tai lainaa myönnetään auton tai muun kulkuneuvon hankkimista varten silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tarve voi johtua liikuntavammasta, mutta myös muusta vammasta, joka aiheuttaa rajoituksia käyttää yleisiä kulkuneuvoja.

Jos vaikeavammaisen tarvitsee autoa työvälineenä, voidaan siihen antaa edelleen avustusta tai korotonta lainaa 6 kohdan mukaan. Vamman aiheuttamina kuntoutuskustannuksina korvataan lisäksi lisävälineet, kuten käsihallintalaitteet, joiden tarve johtuu korvatusta vammasta.

Avustusta tai lainaa myönnetään kohtuullisen hankintahinnan määrä kokonaisuudessaan lukuun ottamatta autoveron palautuksen määrää, kun kuntoutettava hankkii kulkuneuvon vamman jälkeen ensimmäistä kertaa eikä hänellä aikaisemmin ole ollut tällaista kulkuneuvoa. Jos kulkuneuvon tarve johtuu tämän säännöksen edellyttämällä tavalla korvattavasta vammasta, myönnetään avustusta tai lainaa myös kulkuneuvoa vaihdettaessa ja tällöin otetaan huomioon aikaisemman kulkuneuvon myynnistä saatu määrä vähennyksenä.

9. Vaikeasti vammaiselle työn ja opiskelun vuoksi tehdyistä matkoista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset

Tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen perusteella on aiheellista korvata sellaiset matkat, joiden tarve johtuu vaikeavammaisen työstä tai opiskelusta. Kustannukset korvataan siltä osin kuin vamma aiheuttaa lisäkustannuksia kuntoutettava aiempiin kustannuksiin verrattuna. Edellytyksenä on myös se, että vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja.

Korvattavia matkakustannuksia ovat ainoastaan 5 kohdan ja kyseessä olevan kohdan korvattavat matkakustannukset. Vammasta aiheutuvia vapaa-ajan matkojen lisäkustannuksia korvataan erikseen muun muassa tapaturmavakuutuslain mukaisella haittarahalla ja liikennevakuutuslain mukaisella pysyvän vian ja haitan korvauksella.

Vammaispalvelulain mukaan kunta antaa vaikeasti vammaiselle kuljetuspalveluja työ- ja opiskelumatkoja varten sekä lisäksi tietyn määrän matkoja kuukaudessa vapaa-ajan tarkoituksia varten. Kunta voi periä näistä korvausta vammaiselta. Vakuutuslaitos maksaa korvauksen kunnalle vain siltä osin kuin edut vastaavat toisiaan.

Opiskelulla tarkoitetaan opiskelua oppilaitoksessa tai kurssimuotoisessa opiskelussa taikka yksityisopiskelua, jos vamma rajoittaa mahdollisuuksia osallistua muunlaiseen koulutukseen. Matkakustannuksia ei korvata siltä osin kuin kuntoutettavalla on oikeus saada kunnalta koululainsäädännön nojalla.

10. Muut näihin rinnastettavat kuntoutuskustannukset

Tämän kohdan säännöksellä mahdollistetaan sellaisten kuntoutusmuotojen korvaaminen, jotka eivät sisälly edellä oleviin kohtiin, mutta jotka täyttävät 2 §:ään sisältyvät kuntoutuksen tavoitteet. Täydentävä säännös on tarpeen kuntoutuksen monimuotoisuuden ja kuntoutusmuotojen kehittymisen vuoksi. Korvaamisen edellytyksenä on tällöinkin aina työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta aiheutuva kuntoutuksen tarve. Kuntoutuskustannukset korvataan siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia ja kohtuullisia.

Pykälän 2 momentissa on kaikkea ammatillista kuntoutusta koskeva säännös menettelystä silloin, kun osoittautuu, että kuntoutujalla ei ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se on hänelle soveltumaton. Kuntoutuksen alaa voidaan tällöin muuttaa tai se voidaan keskeyttää. Tällaisia tilanteita aiheutuu muun muassa, jos koulutustavoitteet osoittautuvat liian vaativiksi tai jos koulutus esimerkiksi terveydellisistä syistä osoittautuu soveltumattomaksi kuntoutujalle.

Ohje

6.1 Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset

Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset voivat olla esim. työvoima- ja elinkeinohallinnon toimesta tapahtuva ammatinvalinnanohjaus ja vajaakuntoisten työ- ja

suorituskykyä selvittävät ja edistävät toimet taikka terveydenhuollon piirissä tehtävät työkykyä selvittävät tutkimukset.

AmmatINVALINNANOHJAUSPALVELUT

AmmatINVALINNANOHJAUSPALVELUIDEN tavoitteena on auttaa asiakasta ammatINVALINNASSA. AmmatINVALINNANOHJAUKSESSA palvelumuotona on mm. asiakkaan ja ammatINVALINTAPSYKOLOGIN ohjauskeskustelu, johon voi liittyä erilaisia tehtäviä, soveltuvuustestejä, työ- tai koulutuskokeiluja tai terveydentilan tutkimuksia.

TE-toimistojen koulutus- ja ammattitietopalvelu antaa asiakkaille tietoja eri koulutusmahdollisuuksista, ammateista ja työelämästä. TE-toimistoilla on käytettävissään myös sähköisenä palveluna AVO-ammatINVALINTAOHJELMA, joka sisältää tietoja sadoista eri ammateista ja niihin johtavasta koulutuksesta. AVO-ohjelma löytyy internetosoitteesta www.mol.fi/avo.

Tapaturmakuntoutujien kohdalla ammatINVALINTAOHJAUksen ja urasuunnittelun palvelut joudutaan useimmiten hankkimaan maksullisina ostopalveluina. TE-toimiston kautta järjestetään kuntoutuja-asiakkaille harvoin myöskään työkokeiluja, eikä TE-toimisto ylipäänsä voi järjestää työkokeilua samalla työnantajalla, johon asiakas on työ- tai muussa palvelussuhteessa.

Vahingoittunut voidaan ohjata TE-toimistojen järjestämään työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen (työvoimakoulutukseen) sisältyvään ohjaavaan koulutukseen, kuten urasuunnittelukurssille. Työvoimakoulutusta järjestetään lähinnä ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, mutta myös yksityiset koulutuksen järjestäjät voivat olla tämän palvelun tuottajia. Tapaturmakuntoutujille nämä kurssit joudutaan useimmiten hankkimaan maksullisina ostokursseina, koska kurseille ovat etusijalla työttömät tai työttömyysuhan alaiset henkilöt.

TE-toimistot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) järjestävät myös muuta työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta. Yrittäjäksi siirtymistä harkitseva saa tietoa eri rahoitusvaihtoehdoista ja tukimuodoista häntä lähinnä olevasta ELY-keskuksesta.

Lisätietoa näistä palveluista saa internetosoitteesta www.te-toimisto.fi.

Kuntoutuspalvelut

Kuntoutuksen toteuttamiseen osallistuvat tarvittaessa myös kuntoutuksen palveluntuottajat ja terveydenhuollon toimintayksiköt. Näitä palveluita ovat mm. työ- ja toimintakyvyn arviointipalvelut, kuntoutustarveselvitykset, resurssiselvitykset ja työhönpaluusuunnitelmat, minkä lisäksi näihin voi liittyä esim. työkokeiluja.

Varsinaisen terveyden- ja sairaanhoidon lisäksi jotkut terveydenhuollon toimintayksiköt, käytännössä kuntoutustutkimusyksiköt, suorittavat myös terveydentilan ja työkyvyn arviointitutkimuksia. Niissä tarkastelunäkökulma on selkeästi lääketieteellinen. Jotkin yksityiset terveydenhuollon yksiköt tarjoavat myös laajempia kuntoutustutkimuksia ja työkokeiluja myös normaaleissa työpaikoissa.

6.2 Työ- ja koulutuskokeilut

Työkokeilu työpaikalla

Työkokeilu työpaikalla on kokeilu, jossa selvitetään vahingoittuneen mahdollisuudet suoriutua työtehtävistä vahingosta aiheutuneista rajoitteista huolimatta. Sen avulla voidaan myös laajemmin selvittää suunnitellun työn soveltuvuutta mm. vahingoittuneen oman motivaation kannalta.

Työkokeilu voidaan järjestää esim. omalla työnantajalla tai vieraalla työnantajalla. Usein sopivan työkokeilupaikan löytäminen oman työnantajan ulkopuolelta edellyttää yhteistyötä kuntoutuksen palveluntuottajan kanssa.

Työkokeilun pituus määritetään tapauskohtaisesti. Jos työkokeilun tavoitteena on selvittää suunnitellun työn sopivuus terveydellisten rajoitteiden kannalta, kokeilun pituus on yleensä 1–3 kk.

Työkokeilun tavoitteet ja aikataulu kirjataan työkokeilulle laadittavaan suunnitelmaan. Työkokeilun tavoitteiden toteutumista arvioidaan työkokeilun jälkeen laadittavassa arvioinnissa.

Koulutuskokeilut

Koulutuskokeilu on kokeilu, jossa selvitetään, mikä opetusvaihtoehto olisi sovelias vahingoittuneelle, ja mitkä ovat vahingoittuneen valmiudet suoriutua suunnitelluista opinnoista. Koulutuskokeilujen järjestäminen voi sisältyä esim. kuntoutuslaitosten tai oppilaitosten palveluihin. Käytännössä koulutuskokeilut ovat melko lyhyitä jaksoja, jotka sisältävät esim. tutustumiskäyntejä eri oppilaitoksiin.

Sopimukset ja vakuuttamisvelvollisuus

Työkokeilusta tehdään kokeilupaikan tarjoavan työnantajan, vahingoittuneen ja vakuutuslaitoksen kesken sopimus. Kyseessä ei ole työsopimus. Sijoittajana olevalle työnantajalle ei aiheudu palkkakustannuksia eikä muitakaan palkan sivukuluja.

Korvausvastuussa oleva vakuutuslaitos järjestää vahingoittuneelle työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen (kuntoutuslain 8 a §, 1316/2002). Tässä vakuutuksessa vakuutetun vuosityöansiona käytetään kuntoutustoimenpiteiden tai kuntoutusselvittelyn tarpeen aiheuttaneen tapaturman tai ammattitaudin johdosta maksetun ansionmenetykskorvauksen perusteena ollutta vuosityöansiota, joka tarkistetaan vakuutusta otettaessa työeläkelain mukaisella palkkakertoimella.

6.3 Työhönvalmennus

Työhönvalmennusta voidaan käyttää joko:

1. keinona, jolla parannetaan vahingoittuneen mahdollisuuksia suoraan sijoittumiseen työhön tai
2. keinona, jolla parannetaan vahingoittuneen mahdollisuuksia työllistyä ammatillisena kuntoutuksena korvatun koulutuksen suorittamisen jälkeen.

Työhönvalmennus, jonka tavoitteena on vahingoittuneen suora sijoittuminen työhön, on ohjattua käytännön työharjoittelua sillä ammattialalla, joka soveltuu vahingoittuneelle. Työhönvalmennuksella kohennetaan vahingoittuneen ammatillisia valmiuksia suunnitellussa työssä ja sen tavoitteena on suora työllistyminen työhönvalmennuksen jälkeen. Työhönvalmennusta voi edeltää myös työkokeilu. Työkokeilusta ks. tämän ohjeen luku 6.2.

Kuntoutusohjelman jälkeisen työhönvalmennuksen edellytyksenä on, että siihen turvautumiseen on joitakin erityisiä vahingoittuneeseen ja/tai kuntoutusohjelmaan liittyviä syitä. Tällaisia erityisiä syitä voivat olla esim. korvattu vamma tai sairaus ja siitä aiheutuvat rajoitteet, kuntoutusohjelmaan sisältyneen koulutuksen lyhyt kesto sekä vahingoittuneen ikä, työkokemuksen puute ja poissaolo työmarkkinoilta.

Erytistä perustetta kuntoutusohjelman jälkeiseen työhönvalmennukseen ei muodosta esim. työllistymisen vaikeus yleisen yhteiskunnallisen heikon työmarkkinatilanteen vuoksi. Kuntoutusohjelman jälkeiseen työhönvalmennukseen ei myöskään ole erityisiä perusteita, jos vahingoittuneen kuntoutusohjelmaan on sisältynyt korkeakoulututkinto tai jokin muu koulutus, joka on kestoiltaan pitkä ja joka sisältää käytännön harjoittelua.

Työhönvalmennuksen kesto määritellään tapauskohtaisesti. Työhönvalmennuksen kesto on kuitenkin yleensä aina enintään 6 kuukautta. Mikäli työhönvalmennuksen tarkoituksena on suora sijoittuminen työhön ja kuntoutusohjelmassa olisi tarve turvautua tätä pidempikestoiseen työhönvalmennukseen, tulee kuntoutusohjelmaksi harkita työhönvalmennuksen asemesta esim. oppisopimuskoulutusta.

Koulutuksen jälkeisen työhönvalmennusjakson pituus on pääsääntöisesti 2–3 kuukautta ja aina enintään 6 kuukautta. Työhönvalmennuksesta pyritään sopimaan ensisijassa sellaisen työnantajan kanssa, jolla on realistisia mahdollisuuksia solmia työsopimus valmennusjakson päätyttyä. Jos työhönvalmennusjakso ei johda työllistymiseen, voidaan työhönvalmennusta tarvittaessa jatkaa, mutta tällöin on useimmiten syytä vaihtaa työhönvalmennuspaikkaa. Koulutusohjelman jälkeisen työhönvalmennusjakson ajalta vahingoittunut saa edelleen kuntoutusrahaa.

Ellei työhönvalmennusta järjestetä omalla työnantajalla työsuhteessa, työhönvalmennuksesta tehdään valmennuspaikan tarjoavan työnantajan, vahingoittuneen ja vakuutuslaitoksen kesken sopimus. Kyseessä ei ole työsopimus. Työhönvalmennuspaikan tarjoavalle työnantajalle ei aiheudu palkkakustannuksia eikä muitakaan palkan sivukuluja.

Korvausvastuussa oleva vakuutuslaitos järjestää vahingoittuneelle lakisääteisen työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen (kuntoutuslain 8 a §, 1316/2002). Tässä vakuutuksessa vakuutetun vuosityöansiona käytetään kuntoutustoimenpiteiden tai kuntoutusselvittelyn tarpeen aiheuttaneen tapaturman tai ammattitaudin johdosta maksetun ansionmenetykskorvauksen perusteena ollutta vuosityöansiota, johon tehdään vakuutusta otettaessa työeläkelakien mukainen indeksitarkistus.

6.4 Koulutus työhön tai ammattiin

6.4.1 Tarvittava ja riittävä koulutus ja välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus

Kun vahingoittunut on korvattuna vamman tai sairauden vuoksi menettänyt ammattinsa, tulee usein kuntoutuskeinoksi kouluttautuminen uuteen ammattiin, jos suora työhönsijoittuminen ei ole mahdollista. Koulutusta käsitellään tässä ohjeessa tarkemmin oman otsikkonsa alla luvussa 7.

Lisäksi kyseeseen voivat tulla koulutuksen suorittamiseksi välttämättömät muut opinnot. Tällaisena valmentavana koulutuksena voidaan korvata joko aikoinaan puutteelliseksi jääneen perusopetuksen täydentämistä, erilaista perus- tai ammattitutkintoon valmentavaa koulutusta tai valmennuskursseja. Kyseistä opetusta järjestävät mm. eri ammattiopistot, aikuiskoulutuskeskukset, kansalais- ja työväenopistot sekä ainejärjestöt. Lisätietoa näistä saa opetuksentarjoajien lisäksi esim. TE-toimistoista (www.te-toimisto.fi) tai internetosoitteesta www.opintopolku.fi.

Usein valmentavana koulutuksena puolletaan korvattavaksi tietotekniikan käyttökoulutusta. Vahingoittuneet, joilla ei ole käyttökokemusta tietotekniikasta, on useimmiten syytä ohjata tietoteknisiä taitoja parantavaan koulutukseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, vaikka lopullinen kuntoutussuunnitelma ei olisikaan vielä muotoutunut.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohteja ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Kielikursseja tms. kielitaidon kohentamiseen liittyviä toimenpiteitä ei korvata valmentavana koulutuksena. Lähtökohtana on, että jokaisella Suomessa työtapaturman tai ammattitaudin varalta vakuutetulla työntekijällä tai yrittäjällä on ammatilliseen kuntoutukseen riittävät kielelliset valmiudet. Yksittäistapauksissa voidaan harkita koulutuksen korvaamista ulkomailla. Ks. tästä tämän ohjeen luku 11.

Ammatillisen koulutuksen tarpeessa olevat vahingoittuneet, joilla on puutteita peruskoulutuksessa tai joiden perustutkinnon suorittamisesta on kulunut aikaa, on syytä pyrkiä ohjaamaan valmentavaan ja opiskeluedellytyksiä parantavaan koulutukseen mahdollisimman pian, jolloin aika varsinaisia pääsykokeita odotellessa tulee hyödynnettyä. Samalla saadaan myös tietoa vahingoittuneen opiskeluedellytyksistä.

Kun vahingoittuneen kuntoutussuunnitelmaksi on täsmentynyt AMK-tutkinnon suorittaminen, voidaan hänelle korvata ns. valmentavana opintoina avoimen ammattikorkeakoulun opintoja ennen pääsykokeita ja tutkinto-opiskelijaksi hyväksymistä. Vaikka avoimen ammattikorkeakoulun opinnot vastaavat tavoitteiltaan ja vaatimuksiltaan tutkinto-opiskelijoiden vastaavia opintoja ammattikorkeakoulussa, ja ne luetaan osaksi tutkintoa, kun vahingoittunut on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi, ei AMK-tutkintoa ole mahdollista suorittaa avoimessa ammattikorkeakoulussa, eikä avoimen ammattikorkeakoulun opinnoissa siten ole kyse kuntoutuslain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettusta koulutuksesta työhön tai ammattiin.

Korvattavia ovat myös koulutuksen aikana sen tukemiseksi tarpeelliset tuki- ja lisäopinnot.

6.4.2 Opiskelukustannusten korvaaminen

Opiskelukustannusten korvaamisesta ohjeistetaan tämän ohjeen luvussa 8.

6.5 Matkakulut

Kuntoutuksen matkakulujen korvaamisesta ohjeistetaan tämän ohjeen luvussa 9.

6.6 Yritystuki

Yritystuki koskee niitä vahingoittuneita, jotka kuntoutuksen keinoin työllistävät itsensä ryhtymällä itsenäiseksi yrittäjiksi tai jatkamalla yrittäjätyötä eivätkä sijoitu työntekijöiksi toisen palvelukseen. Yritystukea ei lähtökohtaisesti myönnetä henkilöille, joille on jo korvattu uusi toisen asteen tai korkea-asteen tutkinto. Perusteena tälle on se, että uuden ammatillisen perustutkinnon avulla vahingoittunut voi muutenkin työllistyä, eikä yrittäjäksi siirtymisen tukemiseen ole tällöin perusteita kuntoutuksen näkökulmasta. Joissakin tilanteissa voi

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

kuitenkin olla perusteltua poiketa tästä pääsäännöstä, jos esim. kuntoutuksen jälkeenkään vahingoittunut ei ole esim. vaikean vammansa vuoksi tasavertainen työnhakija muiden vastaavan koulutuksen saaneiden kanssa.

Yleisenä edellytyksenä yritystuen myöntämiselle on, että vahingoittunut todennäköisesti pystyy yritystoiminnalla hankkimaan pääasiallisen elantonsa tai ainakin merkittäviä vakuutuskorvausta pienentäviä ansioita. Ennen tuen myöntämispäätöstä hankitaan selvityksiä yritystoiminnan kannattavuudesta, kuten ELY-keskuksen, uusyrittäjäkeskuksen tai elinkeinoasiamiehen lausunto. Usein yrittäjäksi ryhtymistä edeltää myös esim. ELY-keskuksen yrittäjäkurssi.

Yritystuen päätarkoituksena on avustuksen tai lainan antaminen elinkeinon tai ammatin vaatimien työvälineiden ja -koneiden hankkimiseksi sekä oman yrityksen perustamiseksi. Elinkeinosta riippuen tukea voidaan antaa myös kiinteisiin rakennuksiin, jotka eivät ole työvälineitä tai -koneita. Samoin tukea voidaan antaa oman yrityksen kehittämiseen tai esimerkiksi tuotantosuunnan muuttamiseen.

Tukea ei yleensä myönnetä kaikkiin yrityksen käynnistämisestä aiheutuviin kuluihin, vaan yleensä edellytetään, että oman ja muualta saatavan rahoituksen (esim. muut yritystuet ja pankkilaina) osuus on vähintään puolet perustamiskustannuksista. Osakeyhtiölain vaatimaa peruspääomapanosta ei lasketa mukaan tuen kohteena oleviin kuluihin, jos yritystoimintaa ei ole välttämättömästi harjoittanut osakeyhtiönä. Henkilöstökulut käynnistysvaiheen osalta huomioidaan tuen määrässä.

Tuen enimmäismäärään vaikuttavat yritystoiminnan laatu ja muut olosuhteet. Lähtökohtana on, että tukea ja muuta rahoitusta on käytettävissä niin, että yritystoiminnan harjoittamiseen on realistiset lähtökohdat. Tältäkin osin joudutaan arvioimaan, mitä on kussakin tapauksessa pidettävä tarpeellisenä ja kohtuullisena tukena. Tässä arvioinnissa otetaan toisaalta huomioon se, millaisia poistoja ja vähennyksiä yrittäjä voi lukea hyväkseen verotuksessa (esim. arvonnlisävero).

Ammatillisena kuntoutuksena myönnettävänä tuen kokonaismäärässä huomioidaan aina myös saatavilla oleva muu rahoitus ja muut tuet. Ennen yritystuen myöntämistä tulee hankkia selvitykset saatavilla olevasta muusta rahoituksesta ja muista tuista. Tarkempaa tietoa yrityksen perustamisen tuista ja yritystoiminnan kehittämisen rahoituksesta saa esim. ELY-keskuksista (www.elykeskus.fi), uusyrittäjäkeskuksista (www.uusyrittajakeskus.fi) tai internetosoitteesta www.yrityssuomi.fi.

Yritystuki voidaan myöntää joko lainana, avustuksena tai niiden yhdistelmänä. Avustuksen päätarkoitus on työvälineiden ja koneiden hankintakustannusten kattaminen ja muuhun myönnetään pääasiassa lainaa.

Ylivelkaantuminen estää yritystuen myöntämisen, jos katsotaan, että velkaantuminen osoittaa yritystukea hakevalta puuttuvan riittävät edellytykset yritystoiminnan harjoittamiseen. Tuen myöntämisen esteeksi voi tulla myös se, että vahingoittuneella ei ole jostain muusta syystä mahdollisuuksia järjestää tuen myöntämisen edellyttämää omarahoitusosuutta tai saada turvaavaa vakuutta lainalle.

Ylivelkaantumisen tilanteissa yritystukena kyseeseen voi yleensä tulla avustus. Tätä avustusta ei pidetä yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 44 §:n 1 momentin 1 kohdassa (1273/2002) tarkoitettuna velallisen maksukyvyyn olennaisena muutoksena, joka vaikuttaisi velalliselle tämän lain mukaan vahvistettuun maksuohjelmaan. Sen sijaan avustettavasta yritystoiminnasta aikanaan saatavat ansiot voivat vaikuttaa maksuohjelmaan.

Yritystuen maksamisen edellytyksenä on, että yritystoiminnan kokonaisrahoitus järjestyy niin, että toiminta voi tosiasiallisesti käynnistyä.

Koska yrityksen käynnistämistä seuraavina kuukausina ei tulorahoitusta välttämättä heti kerry, voidaan työhönvalmennusajan korvauksena maksaa ansionmenetykskorvausta vielä enintään kuuden kuukauden ajalta olosuhteista ja yrityksen toiminnan laadusta riippuen.

6.7 Työhön liittyvät apuvälineet ja laitteet

Korvattavia apuvälineitä ja laitteita sekä rakenteellisia muutoksia voivat olla esim. auton ajamista tai huoltoa helpottavat auton laitteet tai muutokset autonkuljettajalle sekä henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettut ilmastointi- ja pölynpoistolaitteet esim. ammattiastmaan sairastuneille leipomotyöntekijöille ja parturi-kampaajille. Edelleen kyseeseen voivat tulla vamman vaatimien hallintalaitteiden muutokset (esim. kätsyyden vaihto) sekä luiskat liikkumisen helpottamiseksi. Vakuutuslaitos voi harkintansa mukaan pidättää omistusoikeuden tässä lainkohdassa tarkoitettuihin laitteisiin, etenkin jos kyseessä on arvokas laite.

Jos laitteita ja järjestelyjä korvataan kuntoutuksena, niistä on aina etukäteen sovittava vahingoittuneen työnantajan kanssa. Korvattavia ovat apuvälineet ja laitteet sekä rakenteet, joiden avulla vahingoittunut voidaan mahdollisimman pitkälti vamman rajoituksista huolimatta työllistää työpaikalla muiden työntekijöiden tavoin ja niin, etteivät ne aiheuta haittaa muiden henkilöiden työskentelylle.

Korvattavuutta harkittaessa huomioon on otettava myös työpaikan pysyvyys. Apuvälineitä ja rakenteita voidaan toisaalta korvata kohtuullisessa määrin myös uudelleen työpaikan vaihdon vuoksi ja erityisesti silloin, kun työpaikan vaihto johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisoheja ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Työturvallisuuslain (738/2002) 8 §:n mukaan työnantajan velvollisuuksiin kuuluu tarpeellisilla toimenpiteillä huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Lisäksi työturvallisuuslain 24 §:ssä edellytetään, että kunkin työpisteen rakenne ja käytettävät työvälineet on valittava, mitoitettava ja sijoitettava työn luonne ja työntekijän edellytykset huomioon ottaen ergonomisesti asianmukaisella tavalla. Työpisteen rakenteiden ja työvälineiden tulee mahdollisuuksien mukaan olla säädettäviä ja käyttöominaisuuksiltaan sellaisia, että työ voidaan tehdä aiheuttamatta työntekijän terveydelle haitallista tai vaarallista kuormitusta.

Lähtökohtaisesti työhön liittyvinä apuvälineinä, laitteina tai rakenteina ei korvata laitteita tai järjestelyjä, joista työnantaja on työturvallisuuslain perusteella velvollinen huolehtimaan kaikkien työntekijöidensä kohdalla. Työturvallisuuslain mukaan työntekijän henkilökohtaisina edellytyksinä otetaan huomioon työntekijän ammattitaito, työkokemus, ikä, sukupuoli ja muut vastaavat seikat (työturvallisuuslain 10 §). Työpaikan apuvälineet, laitteet tai rakenteet, joiden tarve johtuu korvattavasta vammasta ja siitä aiheutuvista toiminnan rajoitteista, voidaan korvata kuntoutuslain perusteella.

Yrittäjien osalta lähtökohtana voidaan pitää sitä, että tavanomaiset yritystoimintaan kuuluvat tuotantovälineet voidaan korvata yritystukena, ei tässä lainkohdassa tarkoitettuina laitteina tai rakenteina. Yritystuen päätarkoitus on ammatin tai elinkeinon harjoittamiseksi tarpeellisten työvälineiden ja -koneiden hankinta.

6.8 Auto ja sen lisävarusteet

Avustusta tai lainaa myönnetään vaikeasti vammaiselle auton tai muun kulkuneuvon hankkimista varten silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tarve voi johtua liikuntavammasta, mutta myös muusta vammasta, joka aiheuttaa rajoituksia käyttää yleisiä kulkuneuvoja työmatkoilla. Korvausta auton hankkimisen kuluista ei voi saada toimintakykykuntoutusta koskevan kuntoutuslain 7 §:n nojalla, joten tukea auton hankintaan voi saada vain työssä käyvä henkilö.

Avustus tai laina auton hankintaan edellyttää kulkuneuvon tarpeen syy-yhteyttä korvattuun vammaan tai sairauteen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jos henkilö joutuisi joka tapauksessa käyttämään omaa autoa työmatkoilla esim. yleisten kulkuneuvojen puuttumisen vuoksi, ei oman kulkuneuvon tarve ole syy-yhteydessä korvattuun vahinkoon, eikä oman auton hankintaa voida tukea tapaturmavakuutuksesta.

Avustusta tai lainaa myönnetään kohtuullisen uushankintahinnan määrä kokonaisuudessaan lukuun ottamatta autoveron palautuksen määrää, kun vahingoittunut hankkii kulkuneuvon

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisoheja ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

vamman jälkeen ensimmäistä kertaa eikä hänellä aikaisemmin ole ollut tällaista kulkuneuvoa. Jos kulkuneuvon tarve johtuu korvattavasta vammasta, myönnetään avustusta tai lainaa myös kulkuneuvoa vaihdettaessa, ja tällöin otetaan huomioon aikaisemman kulkuneuvon myynnistä saatu määrä vähennyksenä. Kohtuullisena uushankintahintana pidetään enintään 25.000 euroa.

Uuden auton hankintakulusta puolet myönnetään avustuksena ja puolet lainana. Jos auton hankintaan ei ole aiemmin myönnetty tukea, korvauksesta ei vähennetä vaihdossa annettavan vanhan auton hyvityshintaa. Lainana myönnettävälle osuudelle vakuutuslaitos edellyttää turvaavan vakuuden. Vakuuden hankkimisesta aiheutuvat kulut korvataan vahingoittuneelle.

Tukea myönnetään myös aiemmin korvatun auton vaihtoon. Auton vaihtovälinä pidetään tavanomaisten henkilöautojen osalta 5 vuotta tai 100.000 kilometriä. Korvattua autoa uusittaessa uuden auton hinnasta vähennetään vanhan auton hyvityshinta. Auton vaihdossa tarvittava väliraha myönnetään yleensä lainana.

Jollei vahingoittuneella ole ennestään ajokorttia, mutta auto on välttämätön työssä, korvataan ajokortin suorittamisesta aiheutuvat kulut, ja jos hänellä jo ennestään on ollut ajokortti, tarvittaessa uudesta ajonäytteestä ja ajokortin uusimisesta aiheutuvat kustannukset voidaan korvata.

Vamman aiheuttamina kuntoutuskustannuksina korvataan lisäksi lisävälineet, kuten käsihallintalaitteet, joiden tarve johtuu korvatusta vammasta. Näissä on kyse toimintakykykuntoutuksen apuvälineistä, joiden korvaamisesta säädetään kuntoutuslain 7 §:ssä. Toimintakykykuntoutuksen korvaustoimesta annetaan omat ohjeensa.

Jos autoa käytetään yritystoiminnassa ansiotyövälineenä, myös muu kuin vaikeavammainen voi saada sen hankintakuluihin yritystukea. Yritystuesta, ks. tarkemmin luku 6.5.

6.9 Vaikeasti vammaiselle korvattavat matkakulut

Matkakulujen korvaamisesta ohjeistetaan tämän ohjeen luvussa 9.

6.10 Muut rinnasteiset kuntoutuskulut

Korvauskäytännössä ei tätä lainkohtaa ole sovellettu, koska korvattavan kuntoutuksen sisältö on riittävästi määritelty muissa lainkohdissa.

7 Tarvittava ja riittävä koulutus

7.1 Tutkintorakenne

Suomen tutkintorakenne on seuraavanlainen:

- perusopetus (peruskoulu)
- toisen asteen tutkinnot
 - ammatilliset perustutkinnot (180 osp)
 - ylioppilastutkinto
- ammattitutkinnot
 - ammattitutkinnot
 - erikoisammattitutkinnot
- korkeakoulututkinnot
 - ammattikorkeakoulututkinnot
 - ammattikorkeakoulututkinnot (210–270 op)
 - ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (60 tai 90 op)
 - yliopistotutkinnot
 - alemmat korkeakoulututkinnot (yl. 180 op)
 - ylemmät korkeakoulututkinnot (yl. 120 op)
 - jatkotutkinnot (lisenssiaatin ja tohtorin tutkinnot).

Perusopetuksessa opiskelijat saavat jatko-opintojen vaatimat perustiedot ja -taidot. Perusopintojen jälkeen opintoja voi jatkaa joko ammatillisessa peruskoulutuksessa tai lukiossa, ja näiden ns. toisen asteen opintojen jälkeen opiskelija voi hakea suorittamaan korkeakoulutasoista tutkintoa. Perusopetuksesta on säädetty perusopetuslaissa (628/1998) ja perusopetusasetuksessa (852/1998), lukio-opetuksesta lukiolaissa (629/1998) sekä lukioasetuksessa (810/1998) ja ammatillisesta peruskoulutuksesta laissa ja asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998 ja 811/1998).

Toisen asteen opintoja suorittamaan pääseminen edellyttää lähtökohtaisesti perusopetuksen oppimäärää, mutta opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjänä oleva oppilaitos katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Ammatilliseen peruskoulutukseen opiskelijaksi ei voida kuitenkaan ottaa

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

henkilöä, joka ei ole terveydeltään tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos opintoihin liittyvät potilas-, asiakas-, liikennemyms. turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät, eikä este ole kohtuudella poistettavissa.

Ammattikoulutus muodostuu toisen asteen ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Sekä nuoret että aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin, joiden laajuus on 180 osaamispistettä (osp). Perustutkinnosta voi edetä ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin, mutta niitä voi suorittaa myös suoraan ilman ammatillisen perustutkinnon suorittamista. Aikuisten ammatillisesta koulutuksesta on säädetty laissa ja asetuksessa aikuisten ammatillisesta koulutuksesta (631/1998 ja 812/1998).

Sillä, joka on suorittanut lukion tai vähintään kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon taikka aikuisten näyttötutkintona jonkin ammatillisen tutkinnon, on mahdollisuus hakea suorittamaan AMK-tutkintoa.

Ammattikorkeakouluopetukseen voidaan ottaa myös muita hakijoita, jos heidän tietojensa ja taitojensa arvioidaan olevan riittävät opinnoista suoriutumiseen.

Ammattikorkeakouluopetuksesta säädetään ammattikorkeakoululaissa (932/2014) ja valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014).

Ammattikorkeakoulussa voidaan AMK-tutkintojen lisäksi suorittaa ylempiä AMK-tutkintoja. Ylempi AMK-tutkinto on työelämälähtöinen ylempi korkeakoulututkinto, jota suorittamaan voi hakea, kun henkilö on soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen hankkinut vähintään kolme vuotta alan työkokemusta. Ylempään AMK-tutkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä.

Tiede- ja taidekorkeakouluissa voi suorittaa sekä alemman että ylemmän korkeakoulututkinnon, joiden laajuutta mitataan AMK-tutkintojen tapaan opintopisteinä (op). Kandidaatin tutkinnon laajuus on tavallisesti 180 opintopistettä ja se on tarkoitus saada valmiiksi kolmessa vuodessa. Kandidaatin tutkinnon jälkeen maisterin tutkinnon suorittaminen vie noin kaksi vuotta (120 opintopistettä). Maisterin tutkinnon jälkeen yliopistossa voi suorittaa jatkotutkinnon eli opiskella lisensiaatiksi tai tohtoriksi. Yliopistotutkinnoista säädetään yliopistolaisissa (558/2009), valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (794/2004) ja asetuksessa korkeakoulututkintojen järjestelmästä (464/1998).

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin ammatillisesta koulutuksesta, ammattikorkeakouluopetuksesta ja työvoimakoulutuksesta. Lisätietoa tutkintorakenteesta ja eri koulutusvaihtoehdoista saa mm. internetosoitteesta www.opintopolku.fi.

7.2 Ammatillinen koulutus

7.2.1 Ammatillinen koulutus ja sen suorittamistavat

Ammatilliset perustutkinnot on mahdollista suorittaa joko ammatillisena peruskoulutuksena, oppisopimuskoulutuksena tai aikuisten ammatillisena näyttötutkintona, jolloin opiskelija osoittaa taitonsa erikseen järjestettävissä näyttökokeissa. Näyttökokeita järjestetään joko koulutuksen yhteydessä tai erikseen. Nämä tutkinnot antavat kelpoisuuden opiskella tutkintoa vastaavalla alalla ammattikorkeakoulussa (AMK).

Ammatilliset perustutkinnot ovat laajuudeltaan 180 osp, josta ammatillisia tutkinnon osia on 135 osp, yhteisiä tutkinnon osia 35 osp ja vapaasti valittavia 10 osp. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavan ammatillisen perustutkinnon tulee lisäksi aina sisältää osaamisen hankkimista työssäoppimisen kautta vähintään 30 osaamispistettä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen ammatillisena peruskoulutuksena kestää nuorilla yleensä noin kolme vuotta.

Ammatillisen perustutkinnon laajuus on aina 180 osp riippumatta sen suorittamistavasta. Aikuisopiskelijoiden näytöin suorittamat ammatilliset perustutkinnot kuitenkin suoritetaan yleensä kolmea vuotta lyhyemmässä ajassa johtuen opetussuunnitelman henkilökohtaistamisesta ja henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta (HOPS), jossa huomioidaan aikuisopiskelijan aiempi koulutus ja kokemus. Aikuisopiskelijoilla ammatillisen perustutkinnon suorittaminen näyttötutkintona voi kestää kolme vuotta vain poikkeuksellisissa tapauksissa.

Aikuisopiskelijat voivat suorittaa ammatillisten perustutkintojen lisäksi ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, joiden suorittajalta vaaditaan syvällisempää ammatinhallintaa. Nämä tutkinnot suoritetaan vain näyttökokeissa, joihin ei periaatteessa ole erityisiä ikä-, työkokemus- tai koulutusvaatimuksia. Käytännössä näyttökokeista suoriutuminen kuitenkin edellyttää sekä alan käytännön työkokemusta että teoreettista tietoa. Näyttöihin voi myös valmistautua joko ammatillisessa lisäkoulutuksessa tai oppisopimuskoulutuksessa.

Näyttötutkintoina suoritettavat ammatti- ja erityisammattitutkinnot ovat ammatillista lisäkoulutusta, eikä niiden laajuuksia ole yleisesti määritetty. Niihin voi valmistautua ammatillisella lisäkoulutuksella tai oppisopimuskoulutuksella.

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin aikuisten ammatillisesta koulutuksesta, oppisopimuskoulutuksesta ja ammatillisesta erityisopetuksesta.

7.2.2 Aikuisten ammatillinen koulutus

Laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998) ammatillinen aikuiskoulutus määritelty koulutukseksi, joka sisältää näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja, niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on mm. antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta sekä edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

Aikuisopiskelija voi suorittaa näyttötutkintoina joko ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja tai erikoisammattitutkintoja. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet voivat toimia alan perustehtävissä, ammattitutkinnon suorittaneella katsotaan olevan ammattitaitoisen työntekijän pätevyys, ja erikoisammattitutkinto osoittaa henkilöllä olevan ammattitaitoa kyseisen alan vaativimpiinkin tehtäviin.

Näyttötutkintoihin voi valmistautua ammatillisella lisäkoulutuksella tai oppisopimuskoulutuksella. Näyttökokeessa arvioidaan aidoissa tai aidon kaltaisissa tilanteissa sitä, miten opiskelija hallitsee eri tehtäväkokonaisuuksia. Tietoa näyttötutkintojen sisällöstä ja ammattitaitovaatimuksista saa tutkintojen perusteista (www.oph.fi/ammattikoulutus/nayttotutkinnot). Näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvomisesta vastaavat tutkintotoimikunnat.

Kuntoutusta suunniteltaessa selvitetään, onko valmistava koulutus mahdollista toteuttaa oppisopimuskoulutuksena. Ellei oppisopimuskoulutuksen järjestäminen ole mahdollista (esim. oppisopimuskoulutusta ei järjestetä kyseiseen tutkintoon) tai tarkoituksenmukaista (esim. kuntoutujalla on voimassa työsuhde, jossa tehtävässä työssä hän voi suorittaa HOPS:aan sisältyvät käytännön osiot tai lyhytkestoisissa valmistavissa opinnoissa HOPS:aan sisältyy vain lyhyitä työssäoppimisjaksoja), voidaan valmistava koulutus järjestää esim. monimuoto-opiskeluna toteutettavana valmistavana koulutuksena, johon kuuluu lähi- ja etäopiskelua ja työssäoppimista.

Valmistavien opintojen käytännön osiot suoritetaan lähtökohtaisesti joko omalla työnantajalla tai oppisopimuksella. Mikäli työ- tai oppisopimussuhdetta ei ole, työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus perustuu aina oppilaitoksen ja työssäoppimispaikan välillä tehtävään kirjalliseen sopimukseen työssäoppimisesta. Opetushallituksen mallisopimuksessa edellytetään sovittavaksi mm. osapuolten tehtävistä, opiskelijan ohjauksen ja osaamisen arvioinnin järjestämisestä, vakuuttamisvelvollisuudesta yms. tarpeellisista koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämiseen liittyvistä seikoista.

Työkokemusta jo hankkineen aikuisopiskelijan on mahdollista hakeutua ammatilliseen lisä- tai täydennyskoulutukseen. Tällaisia koulutuksia, jotka eivät johda tutkintoon, voivat olla esim. erilaiset tekniikan alan lupakurssit, kuten esim. tilityö- ja vesityökorttien suorittamiseen tähtäävät kurssit ja märkätila-asentajakoulutus. Tapaturmavakuutuksesta korvattavassa ammatillisessa kuntoutuksessa nämä järjestetään ostokoulutuksena.

Näyttötutkinnoista peritään tutkintomaksu. Ammatillisen perustutkintoon valmistava koulutus on opiskelijalle maksutonta. Ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa sekä ammatillisessa lisä- ja täydennyskoulutuksessa, joka ei johda tutkintoon, voidaan opiskelijalta periä kohtuullisia maksuja, kuten osallistumismaksu.

7.2.3 Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus on pääosin työpaikalla tapahtuvaa koulutusta, joka perustuu opiskelijan ja työnantajan välillä tehtyyn määräaikaiseen työsopimukseen (oppisopimukseen). Oppisopimuskoulutuksessa ammattitaito hankitaan suurimmaksi osaksi työpaikalla tapahtuvissa käytännön töissä. Opiskelijalle nimetään työpaikalla kouluttaja, joka ohjaa opiskelijaa. Lisäksi opiskeluun kuuluu teoriaopintoja ammatillisissa oppilaitoksissa tai aikuiskoulutuskeskuksissa.

Oppisopimuskoulutuksessa voi suorittaa samoja tutkintoja kuin oppilaitoksissakin, mutta ei korkeakoulututkintoja. Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen edellyttää sopivaa työpaikkaa, kouluttamisesta kiinnostunutta työnantajaa sekä oppisopimuksen tekemistä ja henkilökohtaisen opiskeluohjelman laatimista.

Koulutuksen laajuus on oppisopimuskoulutuksessa sama kuin muussakin vastaavassa oppilaitoskoulutuksessa, mutta alan työkokemus tai jonkin alan ammatillinen tutkinto voi vähentää kestoaikaa. Oppisopimuskoulutukseen sisältyy näyttötutkintoja, jollaisia järjestetään tutkinnon osa kerrallaan.

Ennen opiskelun aloittamista opiskelija ja työnantaja tekevät oppisopimuksen, joka on samalla myös määräaikainen työsopimus. Työnantaja maksaa opiskelijalla kyseisen alan työehtosopimuksen mukaista vähimmäispalkkaa työpaikalla tapahtuvan opiskelun ajalta. Valtion varoista työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta työssä oppimisen ohjauksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Teoriajaksojen aikana opiskelija saa opintososiaalisia etuuksia, mikäli työnantaja ei maksa kyseisiltä ajoilta palkkaa.

Koulutustarkastajat neuvovat oppisopimuskoulutukseen liittyvissä asioissa, hankkivat tietopuolisen opetuksen ja auttavat koulutuksen järjestämisessä. Koulutustarkastajat on tavoitettavissa oppisopimustoimistoista, joista on luettelo mm. opetushallituksen vuosittain julkaisemassa aikuiskoulutusoppaassa.

Kuntoutuslain 8 §:n 3 momentin (1316/2002) mukaan työnantajalla, joka on maksanut vahingoittuneelle palkkaa ammatillisen kuntoutuksena korvatus oppisopimuskoulutuksen perusteella, on oikeus saada vastaavalta ajalta palkkaa vastaava määrä korvausvastuussa olevalta tapaturmavakuutuslaitokselta palkan määrään saakka.

Käytännössä tapaturmavakuutuskorvausta maksava vakuutuslaitos vähentää vahingoittuneelle maksettavasta kuntoutusrahasta oppisopimuspalkkaa vastaavan määrän, ja maksaa sen työnantajalle. Vahingoittuneelle tästä ei aiheudu menetyksiä, koska hän saa vastaavan määrän itselleen palkkana oppisopimustyönantajalta. Jos oppisopimuspalkka on suurempi kuin ansionmenetykskorvaus, erotus jää työnantajan maksettavaksi.

Työnantaja on vastuussa palkan ohella ennakonpidätyksestä ja palkan sivukuluista, kuten sosiaalivakuutusmaksuista, joiden vastineeksi työnantaja saa oppisopimustyöntekijän työpanoksen. Jos on sovittu, ettei työnantaja maksa palkkaa opiskelun teoriajaksojen osalta, vahingoittunut saa niiden ajalta täyttä kuntoutusrahaa tapaturmavakuutuslaitokselta.

7.2.4 Ammatillinen erityisopetus

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka vammansa, sairautensa tai muun syyn vuoksi tarvitsevat erityistä tukea opinnoista suoriutuakseen. Ammatillista erityisopetusta annetaan ammatillisissa oppilaitoksissa, ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ja ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Lisätietoa erityisopetuksesta kuten aikuiskoulutuksesta muutenkin saa opetushallituksen julkaisemasta aikuiskoulutusoppaasta tai opetushallituksen kotisivuilta www.oph.fi.

7.3 Ammattikorkeakouluopinnot

Yleisenä pääsyaatimuksena ammattikorkeakouluopintoihin on lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon suorittaminen, ammatillisen tutkinnon suorittaminen tai sitä vastaavat aiemmat opinnot taikka ulkomainen koulutus, joka antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Ammattikorkeakouluopinnoista on säädetty laissa ammattikorkeakouluista (351/2003) ja valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014).

Yleisistä pääsyaatimuksista voidaan myöntää erivapaus henkilölle, jolla on muuten riittävät tiedot ja taidot opintoja varten. Esim. tietty määrä ammattikorkeakoulun tarkemmin määrittelemiä opintoja avoimessa ammattikorkeakoulussa voi antaa kelpoisuuden hakea tutkinto-opiskelijaksi. Mikäli hakija hyväksytään suorittamaan tutkintoa, luetaan nämä

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

aiemmin suoritettut avoimen ammattikorkeakoulun opinnot osaksi AMK-tutkinnossa vaadittuja opintoja.

Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot ja niiden nimikkeet on vahvistettu ammattikorkeakouluista annetussa asetuksessa. Opetussuunnitelmat vahvistaa aina kukin ammattikorkeakoulu itse, joten samannimiset tutkinnot voivat poiketa toisistaan sisällön osalta.

Ammattikorkeakouluopinnot ovat laajuudeltaan 180, 210, 240 tai 270 op, eli koulutuksen kesto on täysipäiväisessä opiskelussa 3–4,5 vuotta. Aikaisemmat opinnot ja työkokemus voidaan lukea osittain hyväksi, mutta eri ammattikorkeakoulujen käytännöt hyväksilukemisen suhteen vaihtelevat. Joillakin aloilla työkokemus hyväksytään sellaisenaan työharjoitteluksi, joillakin aloilla taas työharjoittelu on suoritettava joka tapauksessa ainakin osittain.

Opintojen toteutustapa vaihtelee niin ammattikorkeakouluittain kuin aloittain. Yhä useammin aikuisopiskelijat suorittavat AMK-opinnot ns. monimuotototeutuksessa, jossa osa opinnoista suoritetaan lähiopetuksena, jota voi olla päivisin, iltaisin tai viikonloppuisin, osan ollessa verkon kautta tapahtuvaa ajasta ja/tai paikasta riippumatonta opetusta, itsenäistä etäopiskelua ja/tai työharjoittelua. Monimuotototeutuksessa AMK-opintoja suoritetaan yleensä oman työn ohessa, mutta oma työpaikka ei ole edellytyksenä monimuoto-opinnoille.

Ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa lisäksi ylempiä AMK-tutkintoja, jotka ovat koulutusjärjestelmässä ylempiä korkeakoulututkintoja. Ylempien AMK-tutkintojen laajuus on joko 60 tai 90 op. Edellytyksenä on vähintään kolme vuotta alan työkokemusta soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen.

AMK-tutkintoihin johtavan opetuksen lisäksi ammattikorkeakoulut järjestävät ammatillista opettajankoulutusta. Ammatillisten opettajankoulutusopintojen laajuus on 60 op.

Ammattikorkeakoulut voivat järjestää myös AMK-tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta. Näissä ei ole kyse tutkintoon johtavasta koulutuksesta, jota voitaisiin korvata kuntoutuslain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna koulutuksena uuteen työhön tai ammattiin.

7.4 Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutus on työhallinnon rahoittamaa pääasiassa ammatillista työikäisen väestön koulutusta, jonka tavoitteena on parantaa aikuisten mahdollisuuksia pysyä työmarkkinoilla tai päästä sinne takaisin. Useimmiten työvoimakoulutus on jatko- ja täydennyskoulutusta jo aiemmin joko opiskelemalla tai työssä oppimalla hankitulle ammattitaidolle.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Työvoimakoulutuksen hankintaperusteista, sisällöstä ja opiskelijavalinnasta on tarkemmat säännökset laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012). TE-toimisto hankkii aikuiskoulutusta koulutuspalvelujen tuottajilta valtion talousarviossa tarkoitukseen varatulla määrärahalta.

Koulutusta on tarjolla lukuisiin erilaisiin ammatteihin. Työvoimakoulutukseen haetaan aina TE-toimiston kautta. Koulutukseen valitaan hakijoita, joiden työllistymiselle koulutuksella arvioidaan olevan eniten hyötyä. Koska työvoimakoulutus on aikuiskoulutusta, siihen valitaan alle 20-vuotiaita vain poikkeustapauksessa. Koulutukseen valitsemisesta päättää yleensä TE-toimisto.

Työvoimakoulutukseen valinnan yleiset edellytykset ovat soveltuvuus ja koulutustarve. Sen lisäksi valittavan tulee täyttää kyseisen koulutuksen yleiset pääsyedellytykset. Työvoimakoulutuksen suunnittelussa otetaan huomioon työvoimapolitiittiset tavoitteet. Käytännössä sen tärkein kohderyhmä ovat työttömät ja työttömyysuhan alaiset, joten heidät asetetaan valinnoissa etusijalle.

Kuntoutusta suunniteltaessa selvitetään, voiko kuntoutuja tulla valituksi kurssille – jos ei, on mahdollista hankkia kuntoutujalle paikka työvoimakoulutukseen ostokoulutuksena.

8 Opiskelukustannusten korvaukset

Lainkohta

6 §:n 1 momentin 4 kohta

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen kustannuksina korvataan:

4) tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutujalle soveltuvaan työhön tai ammattiin ja tällaisen koulutuksen suorittamiseksi välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset;

Perustelut

4. Tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutettavalle soveltuvaan työhön tai ammattiin mukaan lukien tämän koulutuksen edellyttämä yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuneet tarpeelliset kustannukset

Kuntoutuksena korvataan tarpeellinen ja riittävä koulutus soveltuvaan työhön tai ammattiin. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevien lakien 2 §:ää. Siihen on selvyuden vuoksi lisätty peruskoulutuksen korvaaminen eräissä tapauksissa, joissa sitä on käytännössä jo tähän mennessä korvattu, vaikka siitä ei ole ollut laissa erillistä mainintaa.

Koulutuksen tarpeellisuus edellyttää, että kuntoutuksen tarve johtuu korvatusta vahinkotapahtumasta. Riittävää koulutusta määriteltäessä lähdetään siitä menetyksestä, joka kuntoutettavalle on aiheutunut korvattavan vahinkotapahtuman vuoksi. Riittäväällä koulutuksella tarkoitetaan koulutusta, joka johtaa sellaiseen työhön tai ammattiin, josta kuntoutettava voi saada pääasiallisen toimeentulonsa. Kuntoutettava on vamman tai sairauden vuoksi saattanut menettää ammattinsa kokonaan, soveltuvuuden koulutuksensa pohjalta tiettyihin töihin tai hän on menettänyt työpaikan, mutta ammattikoulutusta tai työkokemusta voidaan edelleen käyttää muuhun työhön. Korvattavan koulutuksen tarpeellisuutta, kestoa ja tasoa määrittäessä nämä seikat vaikuttavat kuntoutustarpeen arviointiin. Koulutusta voidaan antaa joko kokonaan uuteen ammattiin tai täydentää aikaisempaa koulutusta ja laajentaa sitä.

Koulutuksen kesto ei ole suoraan sidottu esimerkiksi aiemman menetetyn ammatin vuoksi hankitun koulutuksen keston. Ammattikoulutus voidaan korvata myös sellaiselle henkilölle, jolla ei ole aikaisemmin ollut koulutusta, mikäli se on tarpeellista työhön palaamisen ja ansiomahdollisuuksien turvaamiseksi vastaavantasoisena kuin mitä vahingoittunut on menettänyt työtapaturman,

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

ammattitaudin tai liikennevahingon vuoksi. Koulutusta suunniteltaessa tulee myös ottaa huomioon uuden työn tai ammatin soveltuvuus työntekijälle.

Korvattavalla yleissivistävällä peruskoulutuksella tarkoitetaan sellaista koulutusta, joka mahdollistaa ammatilliseen koulutukseen pääsyn tai koulutuksen toteuttamisen. Tällaista on esimerkiksi peruskoulun tai muiden tarpeellisten lisäopintojen korvaaminen henkilölle, joka ei aiemmalla koulutuksella voi hakeutua esimerkiksi keskiasteen oppilaitoksiin. Korvattavia ovat myös koulutuksen aikana sen tukemiseksi tarpeelliset tuki- ja lisäopinnot.

Sekä tapaturma- että liikennevakuutuksen piirissä kuntoutettava voi olla lapsi tai nuori, joka vielä on peruskoulussa tai keskiasteen koulutuksessa. Tällainen koulutus kuuluu pääsääntöisesti koululainsäädännön perusteella kunnan kustannettavaksi. Vakuutuslaitokset eivät korvaa tätä koulutusta, koska siitä ei aiheudu vahingoittuneelle kustannuksia. Siltä osin kuin tällaisen koulutuksen mahdollisesti aiheuttamat lisäkustannukset tulisivat vahingoittuneen kustannettaviksi, korvataan ne kuntoutuksena.

Opiskelukustannuksia voivat olla esimerkiksi tarpeellisten opintovälineiden hankkiminen, opiskelumaksu ja muut opetuksesta tai valmennuksesta tai vastaavasta aiheutuvat menot sekä matkakustannukset. Korvattavia olisivat myös korvauksen saajan lisääntyneet elatusmenot, jotka johtuvat siitä, että hän joutuu kuntoutuksen vuoksi siirtymään pois kotipaikkakunnaltaan. Tällaisia voivat olla lisääntyneet ruoka- ja asumiskustannukset.

Ohje

8.1 Opiskelukustannusten korvaaminen

Opiskelijana olevalle vahingoittuneelle voi aiheutua kustannuksia niin opetuksen järjestämisestä ja osallistumisesta kuin opiskeluvälineiden hankkimisesta. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta voi myös aiheutua korvattavia lisäkustannuksia.

Opiskelukustannusten tarpeellisuutta ja kohtuullisuutta tulee arvioida kaikissa tapauksissa samalla tavalla riippumatta siitä, korvataanko kuntoutusta kuntoutuslain (vahinkotapahtuma on sattunut ennen vuotta 2016) vai TyTAL:n (vahinkotapahtuma on sattunut 1.1.2016 tai myöhemmin) nojalla. Arviointiin sovelletaan vahinkopäivästä riippumatta työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen ammatillisen kuntoutuksen kustannuksien korvaamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1467/2015, myöh. opiskelukustannusasetus) säännöksiä.

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten ja ylimääräisten elinkustannusten korvaamisesta. Opiskelusta aiheutuvien matka- ja majoituskustannusten korvaamista käsitellään erikseen luvussa 9.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

8.2 Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten korvaaminen

Suomessa niin toisen asteen kuin korkeakoulujen opetuksesta ei yleensä aiheudu opiskelijalle kustannuksia. Jos koulutuksen järjestäjällä on oikeus periä opetuksesta maksuja opiskelijalta, korvataan maksuista aiheutuvat kustannukset opiskelijana olevalle vahingoittuneelle. Silloin, kun kyse on ostokoulutuksesta, vakuutuslaitos maksaa opetuksen järjestäjälle tämän perimän maksun.

Lukukausi-, kurssi-, tutkinto- tai muut vastaavat pakolliset maksut korvataan vahingoittuneelle todellisten kulujen mukaan. Muina vastaavina pakollisina maksuina tulee kyseeseen esim. oppilaitoksen pääsykokeesta mahdollisesti perimä maksu. Tapauskohtaisesti on harkittava, kuinka moneen pääsykokeeseen osallistumista on syytä tukea.

Opiskelijalle voi aiheutua opiskelusta kustannuksia esim. oppikirjojen, välttämättömien opintovälineiden ja muiden opiskeluun liittyvien varusteiden hankkimisesta sekä opinto-ohjelmaan sisältyvien tavanomaisista retki- ja opintomatkoista. Opiskelijalle korvataan opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi:

- 250 euroa / vuosi, jos koulutuksen kesto on 6–12 kuukautta
- 500 euroa / vuosi, jos koulutuksen kesto on yli 12 kuukautta.

Vuosittaiset korvaukset ovat ns. normikorvauksia. Korvauksien maksaminen ei siis edellytä selvitystä aiheutuneista kustannuksista.

Yli vuoden kestävässä opinnoissa normitettu korvaus maksetaan kahdessa osassa: puolet lukuvuoden alkaessa ja loppuosa toisen lukukauden alussa. Mikäli koulutuksen kesto on tavanomaista pidempi (esim. monimuoto- ja iltaopiskelu), normikorvaus maksetaan vain siltä ajalta, joka tutkinnon suorittamiseen normaalisti kuuluu.

Jos opinnot viivästyvät hyväksyttävästä syystä, viivästysajalta aiheutuvat suoranaiset kulut ovat tavanomaista pienemmät, koska esim. oppikirjat vahingoittunut on jo hankkinut. Tämän vuoksi viivästymisajalta ei suoriteta normitettua korvausta, vaan vain puolet korvauksen määrästä.

Kun opiskelu välttämättä edellyttää erityislaitteiden, -tarvikkeiden tai -ohjelmistojen hankkimista, korvataan näitä todellisten kulujen mukaan enintään 500 euroon saakka. Kyseeseen voi tulla esim. kuvankäsittely-, videoeditointi- tai ohjelmointityökaluohjelmat, joiden välttämättömyydestä opiskelijan omassa käytössä tulee toimittaa oppilaitoksen antama todistus.

Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kulujen korvaaminen ei koske tukiopetuksen korvaamista. Jos opinnoissa ilmenneiden ongelmien vuoksi tukiopetus on tarpeen, siitä

aiheutuvat kustannukset voidaan korvata kohtuulliseen määrään saakka todellisten kulujen mukaan.

8.2 Opiskelusta aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset

Jos opinnot järjestetään vahingoittuneen kotipaikkakunnan ulkopuolella, vahingoittunut voi hankkia asunnon opiskelupaikkakunnalta, ja tästä aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset korvataan hänelle. Ylimääräisiä elinkustannuksia aiheutuu yleensä esim. opiskelija-asunnon hankkimisesta.

Ylimääräisiä kustannuksia aiheutuu esim. silloin, kun vahingoittuneen puoliso ja/tai lapset jäävät asumaan kotikunnan asuinpaikkaan, ja vahingoittunut muuttaa yksin asumaan opiskelupaikkakunnalle vuokra-asuntoon. Pelkästään se, että henkilön väestötietojärjestelmään merkitty asuinpaikka on eri kuin opiskelupaikkakunta, ei kuitenkaan yksinään ole riittävä osoitus siitä, että vahingoittuneelle aiheutuu ylimääräisiä elinkustannuksia (vrt. kotikuntalaki 201/1994 ja laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 661/2009).

Opiskelijalle, jolle aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia sekä koti- että opiskelupaikkakunnalla asumisesta, korvataan lisäkustannukset varsinaisen opiskelun ajalta korvauksella, jonka määrä vastaa Verohallinnon verovapaista matkakustannusten korvauksista vuosittain antamassa päätöksessä tarkoitettua osapäivärahaa. Jos opiskelija kuitenkin saa opetukseen kuuluvana järjestelyinä maksuttoman asunnon, korvausta ei makseta.

Mikäli lukuvuosi alkaa tai päättyy kesken kalenterikuukauden, lisäkustannusten korvaus maksetaan vain opiskelupäiviltä viikonloput mukaan lukien. Opinto-ohjelmaan kuuluvan kesäloman ajalta ei vieraan paikkakunnan lisäkuluja korvata. Sen sijaan lyhyiden lomien (joululoma, talvilomaviikko) ajalta korvausta suoritetaan.

Tilapäisen opiskelupaikkakunnalla oleskelun ajalta osapäivärahan lisäksi korvattavaksi voi tulla tarpeelliset ja kohtuulliset ylimääräiset majoittumiskustannukset. Välttämättömien majoittumiskustannusten korvaamisesta kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 9.3.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

9 Matka- ja majoituskulut

Lainkohta

6 §:n 5 ja 9 kohdat

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen kustannuksina korvataan:

5) kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset;

9) vaikeasti vammaiselle ylimääräiset työstä ja opiskelusta aiheutuvat matkakustannukset, kun vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja; sekä

Perustelut

5. Kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset

Kuntoutuksesta aiheutuvina kustannuksina korvataan myös edellä 1–4 kohdassa tarkoitetuista kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset. Matkoilla tarkoitetaan kuntoutettavan matkoja kotoa kuntoutuslaitokseen tai oppilaitokseen tai vastaavaan ja takaisin. Kohtuullisuus tarkoittaa edullisimman sellaisen kulkuneuvon käyttämistä, joka on vamman puolesta mahdollinen.

9. Vaikeasti vammaiselle työn ja opiskelun vuoksi tehdyistä matkoista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset

Tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen perusteella on aiheellista korvata sellaiset matkat, joiden tarve johtuu vaikeavamman työstä tai opiskelusta. Kustannukset korvataan siltä osin kuin vamma aiheuttaa lisäkustannuksia kuntoutettava aiempiin kustannuksiin verrattuna. Edellytyksenä on myös se, että vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja.

Korvattavia matkakustannuksia ovat ainoastaan 5 kohdan ja kyseessä olevan kohdan korvattavat matkakustannukset. Vammasta aiheutuvia vapaa-ajan matkojen lisäkustannuksia korvataan erikseen muun muassa tapaturmavakuutuslain mukaisella haittarahalla ja liikennevakuutuslain mukaisella pysyvän vian ja haitan korvauksella.

Vammaispalvelulain mukaan kunta antaa vaikeasti vammaiselle kuljetuspalveluja työ- ja opiskelumatkoja varten sekä lisäksi tietyn määrän matkoja kuukaudessa vapaa-ajan tarkoituksia varten. Kunta voi periä näistä korvausta vammaiselta. Vakuutuslaitos maksaa korvauksen kunnalle vain siltä osin kuin edut vastaavat toisiaan.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Opiskelulla tarkoitetaan opiskelua oppilaitoksessa tai kurssimuotoisessa opiskelussa taikka yksityisopiskelua, jos vamma rajoittaa mahdollisuuksia osallistua muunlaiseen koulutukseen. Matkakustannuksia ei korvata siltä osin kuin kuntoutettavalla on oikeus saada kunnalta koululainsäädännön nojalla.

Ohje

9.1 Matka- ja majoituskustannusten korvaaminen

Korvattavien matka- ja majoituskustannusten tarpeellisuutta ja kohtuullisuutta tulee arvioida kaikissa tapauksissa samalla tavalla riippumatta siitä, korvataanko kuntoutusta kuntoutuslain (vahinkotapahtuma on sattunut ennen vuotta 2016) vai TyTAL:n (vahinkotapahtuma on sattunut 1.1.2016 tai myöhemmin) nojalla. Arviointiin sovelletaan vahinkopäivästä riippumatta työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen ammatillisen kuntoutuksen kustannuksien korvaamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1467/2015, myöh. opiskelukustannusasetus) säännöksiä.

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin opiskelusta aiheutuvien matka- ja majoituskulujen korvaamisesta. Suomessa tapahtuvaan opiskeluun liittyvien ulkomaanjaksojen matka- yms. kulujen korvaamisesta kerrotaan tämän ohjeen luvussa 11.3.

9.2 Matkakustannusten korvaaminen

9.2.1 Kuntoutuksen liittyvien matkakustannusten korvaamisen tilanteet

Ammatilliseen kuntoutukseen liittyvien matkakustannusten korvaustilanteet ovat seuraavat:

- 1) ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat päivittäiset matkakustannukset ja
- 2) kotipaikkakunnan ulkopuolella annettavasta ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat matkakustannukset.

Opiskelijalle ei myönnetä avustusta tai lainaa oman auton hankintaan, vaikka tämä olisikin vamman aiheuttamien rajoitteiden vuoksi välttämätöntä. Tämä johtuu siitä, että kuntoutuslain mukaan auton hankintaan voi saada tukea vain sellainen vaikeasti vammautunut vahingoittunut, joka käyttää autoa työmatkoilla. Tarkemmin tästä, ks. tämän ohjeen luku 6.8.

9.2.2 Päivittäisten matkakulujen korvaaminen

Jos vahingoittunut ei asu oppilaitoksen, työkokeilupaikan tms. välittömässä läheisyydessä, päivittäiset matkakulut korvataan julkisia kulkuneuvoja käytettäessä julkisten kulkuneuvojen

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

taksan mukaan. Omaa autoa käytettäessä matkakuluina korvataan määrä, joka vastaa puolta Verohallinnon vuosittain vahvistaman kilometrikorvauksen määrästä.

Vahingoittuneen käyttäessä omaa autoa kuntoutuksen matkoihin puolitetuun kilometrikorvaukseen perustuva korvaus kattaa kaikki korvattavat matkakulut. Esim. pysäköintikuluja ei korvata erikseen, vaan korvaus niistä sisältyy puolitetuun kilometrikorvaukseen.

Taksin käytöstä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata, jos vamma, sairaus taikka liikenneolosuhteet edellyttävät sen käyttöä. Taksin käyttö voi olla välttämätöntä esim. välittömästi tapaturman sattumisen jälkeen vamman tilan vuoksi tai muutoinkin, kun lääketieteellisen arvion perusteella vahingoittunut ei voi käyttää julkisia liikennevälineitä tai omaa autoaan. Samoin taksikulut voidaan korvata, jos taksin käyttö on välttämätöntä julkisen liikenteen huonon saatavuuden vuoksi, eikä vahingoittuneella ole omaa autoa.

Varsinaisesta matkasta aiheutuvien taksikulujen ohella välttämättöminä matkakuluina voidaan korvata myös taksin kohtuullinen odotusaika. Odotusajalla tarkoitetaan aikaa, jonka taksi joutuu odottamaan esim. vahingoittunutta nouto-osoitteessa.

Vahingoittuneen tehdessä kuntoutuksen matkoja taksilla sellaisissa tilanteissa, joissa taksin käyttö ei ole välttämätöntä, taksikuluja ei korvata. Matkakuluja korvataan tällöin enintään määrä, joka vastaa julkisten kulkuneuvojen taksan tai puolitetun kilometrikorvauksen mukaan suoritettavaa korvausta.

Kohtuullisten päivittäisten matkakustannusten kuukausittaisena ylärajana on aina 800 e/kk matkustustavasta riippumatta. Tätä enempää matkakustannuksia ei korvata työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta.

9.2.3 Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta aiheutuvat matkakustannukset

Jos vahingoittunut asuu ammatillisena kuntoutuksena korvatun opiskelun vuoksi sekä koti-että opiskelupaikkakunnalla, korvataan luvussa 9.2.2 käsiteltyjen päivittäisten matkakustannusten lisäksi kustannukset, jotka aiheutuvat:

- 1) lukuvuoden aikana matkasta kotipaikkakunnalta opiskelupaikkakunnalle opintojen alkaessa ja opiskelupaikkakunnalta kotipaikkakunnalle opintojen päättyessä,
- 2) edestakaisesta matkasta kotipaikkakunnan ja opiskelupaikkakunnan välillä kerran kuukaudessa,
- 3) edestakaisesta matkasta kotipaikkakunnan ja opiskelupaikkakunnan välillä kerran viikossa, jos vahingoittuneen huollettavana on alle 18-vuotias lapsi.

Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvaan opiskeluun liittyviä matkakustannuksia korvataan enintään 800 e/kk matkustustavasta riippumatta.

9.3 Majoituskustannusten korvaaminen

Tilapäisen opiskelupaikkakunnalla oleskelun ajalta osapäivärahan lisäksi korvattavaksi voitulla tarpeelliset ja kohtuulliset ylimääräiset majoittumiskustannukset.

Ylimääräisiä majoituskustannuksia korvataan todellisten kohtuullisten kulujen mukaan, jos kyseessä on lyhytaikainen kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuva enintään yhden kuukauden kestävä opiskelujakso tms.

10 Ansionmenetyskorvaus kuntoutusajalta

10.1 Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen ansionmenetyskorvaus pääpiirteittäin

Tapaturmavakuutuslain perusteella maksetaan työkyvyttömyysajalta päivärahaa vuoden ajalta tapaturman sattumisesta tai ammattitaudin ilmenemisestä lukien. Tämän jälkeiseltä työkyvyttömyysajalta ansionmenetys korvataan tapaturmaeläkkeenä. Päivärahan taso vastaa vahingoittuneen palkkatasoa, ja päiväraha on 1/360-osaa vahingoittuneen vuosityöansiosta eli hänen vakiintuneesta ansiotasostaan. Tapaturmaeläke on alle 65-vuotiailla 85 % vuosityöansiosta ja 65 vuotta täyttäneillä 70 % vuosityöansiosta.

Ammatillisen kuntoutuksen tai sen selvittelyn aikana maksettava täysi korvaus on käytännössä yleensä tapaturmaeläkettä, mutta joskus tämä korvaus ehtii alkaa jo päiväraha-aikana. Lähtökohtaisesti ammatillisen kuntoutuksen ja sen selvittelyn ja odotuksen ajalta maksettava ansionmenetyskorvaus on täysimääräisen päivärahan tai tapaturmaeläkkeen suuruinen työkyvyn heikentymisestä riippumatta, joskin tilanteissa, joissa kuntoutus ei estä ansiotyön tekemistä, kyseeseen voi tulla osakorvaus.

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin kuntoutuksen ajalta maksettavasta ansionmenetyskorvauksesta sekä kuntoutuksen keskeytymisen tai pitkittymisen vaikutuksesta vahingoittuneelle maksettaviin ansionmenetyskorvauksiin.

10.2 Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus

Lainkohta

8 §

Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus

Kuntoutujalle, joka on työ- tai koulutuskokeilussa, työlinikassa, työhönvalmennuksessa tai ammattikoulutuksessa taikka sairaalassa tai kuntoutuslaitoksessa, suoritetaan tältä ajalta tapaturmavakuutuslain mukainen päiväraha, tapaturmaeläke ja elinkorko työkyvyn alentumiseen tai häirtäasteeseen katsomatta täysimääräisenä. Täysimääräistä korvausta ei kuitenkaan makseta silloin, kun kuntoutus on siten järjestetty, ettei se estä kuntoutujaa tekemästä hänelle sopivaa ansiotyötä.

Täysimääräinen korvaus suoritetaan myös kohtuulliselta ajalta kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvitettyä sekä kuntoutuksen alkamista odotettaessa, kun on kysymys 5 §:n mukaisesta kuntoutuksesta.

Kuntoutujalle maksetaan 1 momentin mukainen täysimääräinen korvaus myös 5 §:n mukaisen kuntoutuksen opetusohjelmaan kuuluvan loman ajalta.

Työnantajalla, joka on maksanut kuntoutujalle palkkaa tämän lain mukaisena kuntoutuksena korvattun ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 17 §:ssä tarkoitetun oppisopimuskoulutuksen perusteella,

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

on oikeus saada vastaavalta ajalta 1 momentissa tarkoitettu päiväraha, tapaturmaeläke ja elinkorko sanotun palkan määrään saakka. (1316/2002)

Perustelut

HE 259/1990:

8 §. *Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetykskorvaus.* Ansionmenetykskorvaus käsittäisi myös sellaisen kohtuullisen ajan, jolloin selvitetään kuntoutustarvetta ja kuntoutusmahdollisuuksia. Tähän aikaan kuuluu myös aika, jolloin kuntoutettava tämän selvittelyn jälkeen odottaa kuntoutuksen käynnistymistä. Täysimääräistä korvausta ei makseta, jos kuntoutettava selvittelyaikana tai kuntoutuksen alkamista odottaessaan on ansiotyössä.

Tämän pykälän mukaista kohtuullista selvittely- tai odotusaikaa arvioitaessa otetaan huomioon vamman tai sairauden aiheuttaman rajoituksen laajuus ja suunnitellun kuntoutuksen kesto ja muoto. Kohtuullinen aika on sosiaalivakuutuksen piirissä yleensä määritelty enintään kolmeksi kuukaudeksi. Tämän pituista aikaa voidaan vastaavasti pitää kohtuullisena myös tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen kuntoutuksessa. Erityisistä syistä täysimääräistä korvausta voidaan myöntää pitemmältäkin ajalta.

Kohtuullinen aika on yleensä lyhyempi silloin, kun tähdätään työhönsijoittumiseen työkokeilun tai työhönvalmennuksen kaltaisilla tukitoimilla kuin silloin, kun vamma edellyttää ammatillista uudelleen koulutusta. Kuntoutus selvittelyn ja odotusajan täysimääräinen korvaaminen edellyttää aina vahingoittuneen mahdollisimman aktiivista osallistumista kuntoutuksen eteenpäinviemiseen.

HE 245/2002:

8 §. Pykälään lisätään uusi 4 momentti. Sen mukaan tilanteissa, joissa kuntoutus järjestetään oppisopimuskoulutuksena, työnantajalle voidaan maksaa se osuus kuntoutujalle suoritettavasta ansionmenetykskorvauksesta, joka vastaa kuntoutujan vastaavalta oppisopimusajalta saamaa palkkaa. Periaate on sama kuin silloin, kun työtapaturmassa vahingoittuneelle työkyvyttömyysajalta maksettua sairausajan palkkaa vastaava päiväraha- ja tapaturmaeläkeosuus suoritetaan tapaturmavakuutuslain 26 §:n nojalla palkan maksaneelle työnantajalle.

Ohje

Yleisenä lähtökohtana on, että kuntoutuja saa kuntoutusajalta täyden tapaturmavakuutuslain mukaisen päivärahan tai tapaturmaeläkkeen työkyvyn alentumisasteesta riippumatta.

Kuntoutuslain 8 §:n mukaan kuntoutujalle suoritetaan täysi korvaus ansionmenetyksestä, kun kuntoutuja on työ- tai koulutuskokeilussa, työklินิกassa, työhönvalmennuksessa, ammattikoulutuksessa, sairaalassa tai kuntoutuslaitoksessa.

Täysi korvaus suoritetaan myös kohtuulliselta ammatillisen kuntoutuksen tarpeen ja mahdollisuuksien selvittelyajalta sekä ammatillisen kuntoutuksen odotusajalta. Täyden korvauksen maksamisen edellytyksenä on kuitenkin, että selvittely- ja odotusaika ovat kohtuullisia.

Selvittely- ja odotusajan kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet ja suunnitellun kuntoutuksen kesto ja muoto. Keston kohtuullisuutta arvioidaan yksittäistapauksittain. Erityisen keskeistä on kaikkien osapuolien aktiivinen myötävaikuttaminen selvittelyn etenemiseen.

Kohtuullinen aika on yleensä lyhyempi silloin, kun tähdätään työhönsijoittumiseen työkokeilun tai työhönvalmennuksen kaltaisilla tukitoimilla kuin silloin, kun vamma edellyttää ammatillista uudelleen koulutusta. Kuntoutus selvittelyn ja odotusajan täysimääräinen korvaaminen edellyttää aina, että vahingoittunut myötävaikuttaa kuntoutuksen toteutumiseen.

Pääsääntönä on, että kohtuulliseen odotusaikaan sisältyy aina yksi pääsykoe yritys. Epäonnistuminen pääsykokeessa johtaa tavallisesti siihen, että kuntoutuslain mukaisten korvausten maksaminen keskeytetään siihen saakka, kunnes vahingoittunut tulee hyväksytyksi suunnitelman mukaiseen koulutukseen. Keskeytymisen ajalta vahingoittuneelle voidaan maksaa ansionmenetykskorvausta tapaturmavakuutuslain mukaan.

Odotusajan kohtuullisuuden arvioinnissa on huomioitava myös se, onko kyse ns. osakorvaustilanteesta, jossa siis vahingoittuneella olisi vuosityöansionsa perusteella oikeus esim. kaksi vuotta kestäviin ammatillisiin opintoihin, mutta vakuutuslaitos sitoutuu korvamaan vastaavan ajan kolme ja puoli vuotta kestäviä AMK-opintoja vahingoittuneen itse halutessa nimenomaan lähteä opiskelemaan ammattikorkeakouluun. Tällöin odotusajan kohtuullisuudessa kiinnitetään huomiota aikaan, jossa vahingoittunut olisi voinut aloittaa perustutkintotasaisen koulutuksen suorittamisen.

Täyttä korvausta ei makseta, kun kuntoutus ei estä tekemästä vahingoittuneelle sopivaa ansiotyötä. Käytännössä tällaisia tilanteita on kuitenkin harvoin, lähinnä silloin, kun vahingoittunut voi vielä jatkaa entisessä työssään ja suorittaa opintoja työajan ulkopuolella. Esimerkkeinä voidaan mainita ilta- ja etäopiskelijat ja tukiovetusmuodot ennen varsinaisen koulutuksen käynnistymistä. Tällöinkin tulee arvioidavaksi, onko opiskelu esim. myös etäopiskeluna niin vaativaa ja aikaa vievää, ettei täysipainoinen opiskelu mahdollista samanaikaista ansiotyötä.

Kuntoutuslain 8 §:n mukaan täysi korvaus suoritetaan myös kuntoutuksen opetusohjelmaan kuuluvan loman ajalta. Lukukausien välisenä loma-aikana tehdystä kesätyöstä saatua palkkaa ei soviteta yhteen kuntoutuskorvauksen kanssa. Myös muulta opiskeluohjelmaan kuuluvan loman ajalta suoritetaan täysi korvaus ansionmenetyksestä.

Opiskelun aikana saadut ansiotulot voidaan huomioida vähennyksenä ansionmenetykskorvauksessa. Vakuutuslaitoksella on myös oikeus periä takaisin perusteetta suoritettu ansionmenetykskorvaus. Poikkeuksen tästä pääsäännöstä muodostaa opiskeluun

sisältyvä palkallinen harjoittelujakso, jonka kuntoutuja suorittaa opinto-ohjelmaan kuuluvan loman aikana. Tällöin ei harjoittelujaksolta maksettu palkka vähennä korvausta.

Yrittäjien osalta kuntoutusajan kuntoutuksen aikaisessa korvauksessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon yritystoiminnan tulot, jos yritystoiminta jatkuu edelleen. Kuntoutuksen opetusohjelmaan kuuluvan loman ajalta korvaukset suoritetaan yrittäjille vastaavin perustein.

10.3 Ansionmenetykskorvaus ammatillisen kuntoutuksen jälkeen

Kuntoutuksen jälkeen maksetaan osaeläkettä, jos kuntoutujan ansiot uudessa työssä tai ammatissa ovat vähintään 10 % alemmat kuin ansiotaso on ollut ennen työtapaturmaa tai ammattitautia. Tämä ansioiden alenema korvataan myös kuntoutuksen jälkeisen enintään 6 kuukauden työllistymisajan jälkeen, vaikka kuntoutuja ei olisi saanut työtä. Muun ansionaleneman katsotaan tällöin johtuvan pääasiassa työllisyystilanteesta, eikä sitä osuutta korvata, paitsi jos vamma asettaa erityisiä rajoituksia sijoittua työmarkkinoilla. Tarkemmin ammatillisen kuntoutuksen jälkeisen osaeläkkeen määrittämisestä on annettu ohjeita Takon kiertokirjeessä 5/2014.

Kuntoutustoimenpiteiden päättymisen ja mahdollisen työhönvalmennuksen jälkeen kuntoutujalle voidaan edelleen maksaa ansionmenetykskorvausta, jos kuntoutuja ei työllisty. Tätä työllistymisajan korvausta maksetaan suoraan tapaturmavakuutuslain nojalla. Kysymyksessä ei siis ole kuntoutuslain mukainen etuus eivätkä kuntoutustoimenpiteet tule enää tänä aikana kysymykseen. Työllistymisajan korvauksen maksamisen edellytyksenä on aina, että korvauksen hakija on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi. Työllistymisajan korvausta maksetaan korkeintaan kuuden kuukauden ajan.

Jos kuntoutus keskeytyy niin, että kuntoutujalle ei enää makseta täyttä ansionmenetykskorvausta, hän on kuitenkin oikeutettu em. osaeläkkeeseen, jos hänellä olisi ansionalenemaa kuntoutuksen jälkeenkin. Ansionaleneman suuruuden arviointiin vaikuttaa tällöin myös se, missä vaiheessa opinnot ovat keskeytyneet. Ansionaleneman korvaamisessa otetaan huomioon se ansiotaso, mitä hän jäljellä olevalla työkyvyllä ja jo saamallaan koulutuksella olisi saavuttanut. Keskeyttämisestä tai pitkittämisestä, ks. myös luku 10.4.

10.4 Ammatillisen kuntoutuksen keskeytyminen tai pitkittyminen

Lainkohta

9 § (1359/2004)

Kuntoutuksen keskeytyminen

Jos kuntoutus keskeytyy tai kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien selvittäminen pitkittyy tai keskeytyy tai kuntoutuksen alkaminen viivästyy kuntoutujasta riippuvasta syystä, joka ei ole korvattavan vamman seurausta, keskeytymisen tai viivästymisen ajalta ei suoriteta korvausta 8 §:n 1–3 momentin mukaisesti.

Perustelut

HE 259/1990:

9 §. *Kuntoutuksen keskeytyminen.* Kuntoutus ja kuntoutustarpeen selvittäminen saattavat keskeytyä tai pitkittyä vahingoittuneesta riippuvasta syystä. Mikäli tämä syy johtuu korvatusta vammasta, ei korvausta keskeytetä. Jos keskeytyksen tai pitkittymisen syy ei ole vamman seurausta, voidaan täysimääräisen korvauksen maksaminen keskeyttää. Tällainen syy voi olla esimerkiksi muu myöhempi sairaus, joka aiheuttaa työkyvyttömyyden, kuntoutujan jääminen pois koulutuksesta syytä ilmoittamatta ja äitiysloma. Keskeytysajaltakin maksetaan korvausta tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain perusteella vahingoittuneen työkyvyn aleneman mukaan, jos sellaista koulutuksesta riippumatta on, mutta täysimääräistä korvausta ei maksettaisi tämän säännöksen nojalla. Kun vahingoittunut jatkaa kuntoutusta tai kuntoutustarpeen selvittelyä, kuntoutusajan korvaus alkaisi yleensä uudelleen.

Ohje

Täyttä ansionmenetykskorvausta ei makseta kuntoutuslain nojalla silloin, kun kuntoutus keskeytyy tai päättyy kuntoutujasta johtuvasta syystä. ”Omasta syystä” -ilmauksella tarkoitetaan sitä, että vahingoittunut on ilman hyväksyttäviä syitä laiminlyönyt oman osuutensa kuntoutuksensa toteutuksessa.

Jos kuntoutus pitkittyy korvattavan sairauden tai vamman vuoksi, esim. sen vaatimien hoitotoimenpiteiden tai niiden komplikaatioiden vuoksi, ei se vaikuta kuntoutuslain mukaiseen korvaukseen. Samoin opiskelussa ilmenevät ongelmat eivät ole tässä lainkohdassa tarkoitettuja ”omia syitä”, jos ongelmat johtuvat oppimisedellytysten puutteellisuudesta eivätkä esim. motivaation puutteesta. Puutteet oppimisedellytyksissä voivat antaa aiheutta tukitoimiin, kuten esim. tuki- tai lisäopetukseen, taikka siihen, että ammatillisen kuntoutuksen suunnitelmaa tarkistetaan (kuntoutuslain 6 §:n 2 momentti).

Vahingosta riippumattomasta syystä kuntoutus keskeytyy esimerkiksi, kun keskeytymisen syynä ovat joko muu sairaus tai vamma, raskaus, muut henkilökohtaisissa olosuhteissa tapahtuvat muutokset, kuten lähiomaisen sairaus tai avioero. Näissäkin tilanteissa harkitaan tapauskohtaisesti, peritäänkö jo maksettu korvaus takaisin.

Lähtökohtaisesti kohtuulliseen odotusaikaan sisältyy aina yksi pääsykoeyritys, eikä odotusajan korvausta suoriteta tätä pidemmältä ajalta. Näin ollen vahingoittuneen epäonnistuminen pääsykoeksessa johtaa yleensä siihen, että kuntoutus katsotaan keskeytyneeksi siihen saakka, kunnes vahingoittunut tulee hyväksytyksi koulutukseen. Keskeytymisen ajalta vahingoittuneelle maksetaan ansionmenetykskorvausta työkyvyn heikentymisen mukaan.

Jos kuntoutus keskeytyy tai pitkittyy korvattavan vamman tai sairauden vuoksi, esim. sen vaatimien hoitotoimenpiteiden tai niiden komplikaatioiden johdosta, keskeytetään kuntoutuslain mukaisten korvauksien maksaminen. Vahingoittuneelle suoritetaan vammaan tai sairauteen syy-yhteydessä olevan keskeytymisen ajalta ansionmenetykskorvausta (päivärahaa tai tapaturmaeläkettä) työkyvyn heikentymisen mukaan.

11 Ammatillinen kuntoutus ulkomailla

11.1 Ammatillinen kuntoutus ulkomailla

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on, että vahingoittunut voi jatkaa työelämässä ansaiten pääasiallisen toimeentulonsa ja siten edistää hänen integroitumistaan yhteiskuntaan. Lähtökohtana on, että kuntoutusratkaisuja harkittaessa selvitetään ensisijaisesti vahingoittuneen mahdollisuuksia opiskella Suomessa. Näin siksi, että ulkomailla tapahtuvaa opiskelua voi olla vaikea seurata ja tukea, minkä lisäksi huomioon on otettavat erot eri maiden koulutusjärjestelmissä.

Seuraavassa kerrotaan ulkomailla annettavan ammatillisen kuntoutuksen korvaamisesta sekä siitä, millä edellytyksillä kotimaassa tapahtuvaan opiskeluun sisältyviä ulkomaanjaksoja voidaan korvata kuntoutuslaissa tarkoitettuna ammatillisena kuntoutuksena.

11.2 Ulkomailla annettava ammatillinen kuntoutus

Ne vahingoittuneet, jotka eivät riittävästi hallitse kotimaista kieltä, on käsiteltävä omana ryhmänään harkittaessa ammatillisen kuntoutuksen toteuttamista. Yksittäistapauksissa voidaan heidän osaltaan harkita koulutuksen korvaamista ulkomailla. Tällaisten vahingoittuneiden osalta on otettava huomioon vahingoittuneen erityiset olosuhteet, kieli- ja kulttuuritausta, sekä se, onko vahingoittuneella tarkoitus jäädä Suomen työmarkkinoille ja antaako koulutus pätevyyden toimia Suomessa.

Jos ammatillista kuntoutusta katsotaan tarkoituksenmukaisimmaksi antaa Suomen ulkopuolella, korvataan EU:n/ETA:n alueella annettu ammatillinen kuntoutus samoin perustein kuin Suomessa annettava kuntoutus. EU/ETA-alueen ulkopuolella annettu ammatillinen kuntoutus korvataan vain, jos kuntoutusta ei ole voitu antaa Suomessa tai sen antamiseen ulkomailla on muu erityinen syy. Hallituksen esityksessä erityiseksi syyksi on mainittu tilanne, jossa vahingoittuneen työskentely Suomessa on ollut tarkoitettu lyhytkestoiseksi, eikä hänellä ole ollut tarkoituksena jäädä Suomeen.

Ulkomailla annetusta ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuneet kustannukset korvataan enintään samansuuruisena kuin millaisia kustannuksia Suomessa annetusta kuntoutuksesta olisi aiheutunut. Korvausta ei kuitenkaan makseta siltä osin kuin vahingoittunut saa samoista kustannuksista korvausta toisessa maassa. Tällainen etuuskien päällekkäinen tilanne voi syntyä esim. EU/ETA-maissa annetun kuntoutuksen osalta.

Kun henkilöt liikkuvat EU/ETA-alueella, sovellettavaksi tulevat EU-asetukset 883/2004 ja 987/2009 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta. Asetukset sisältävät säännöksiä

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

mm. siitä, minkä maan sosiaaliturvalainsäädäntöä henkilöön sovelletaan ja mistä maasta henkilö on oikeutettu saamaan raha- tai luontoisuuksia. Pääsääntöisesti ammatillisen kuntoutuksen etuudet on katsottu rahaetuuksiksi, ja tällöin ne myönnetään sen maan lainsäädännön mukaisesti, jossa henkilö on vakuutettu. On kuitenkin mahdollista, että siinä jäsenvaltiossa, jossa kuntoutus annetaan, vastaava toimenpide tai jokin osa siitä katsotaan kyseisessä jäsenvaltiossa luontoisetuudeksi, jolloin etuuksien päällekkäisyyksiä saattaa syntyä. Suomessa ammatillinen kuntoutus on luokiteltu rahaetuudeksi. Vahingoittunut on siten oikeutettu ammatillisen kuntoutuksen korvauksiin kuntoutuslain mukaan, vaikka kuntoutusta annettaisiin toisessa EU/ETA-maassa. Tarkemmin EU:n sosiaaliturvalainsäädännöstä, ks. Takon kiertokirje 2/2011.

11.3 Suomessa tapahtuvaan opiskeluun liittyvät ulkomaanjaksot

Suomessa tapahtuvan opiskelun opinto-ohjelmaan voi sisältyä ulkomaanjakso, joka voi olla joko opintojakso jossakin oppilaitoksessa tai työharjoittelujakso. Tällaisesta ulkomaanjaksosta aiheutuvat ylimääräiset kulut voidaan korvata kuntoutuslain nojalla, jos kyseisen jakson suorittaminen on välttämätöntä päättötodistuksen saamiseksi. Sen sijaan ammatillisena kuntoutuksena ei korvata esim. opintojen loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden johonkin ulkomaan kohteeseen suuntautuvia tutustumismatkoja, joihin osallistuminen ei ole välttämätöntä.

Korvauksen määrää arvioitaessa kiinnitetään huomiota siihen, ovatko kulut välttämättömiä ja suuruudeltaan kohtuullisia. Ylimääräiset elinkustannukset korvataan yleensä määrällä, joka vastaa puolta kyseistä maata koskevasta Verohallinnon vahvistamasta päivärahasta. Jos kuntoutuja voi osoittaa todellisten ylimääräisten kulujen olevan tätä suuremmat, kulut voidaan korvata kuittien mukaisesti, jos niitä voidaan pitää kohtuullisina.

Matkakustannuksina ulkomaanjakson osalta korvataan edestakainen matka halvimman kohtuullisena pidettävän matkustustavan mukaan. Paikan päällä syntyvät matkakustannukset asunnon ja oppilaitoksen välillä korvataan pääsääntöisesti halvimman matkustavan mukaan todellisten selvitettyjen kulujen mukaisina. Näitä ylittäviä matkakuluja ulkomaankohteen ja kodin välillä ei korvata, ts. vahingoittuneelle ei korvata kuukausittain edestakaista matkaa koti- ja opiskelupaikkakunnan välillä.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).